

SİYASET, EKONOMİ ve YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ



RESEARCH JOURNAL OF
POLITICS, ECONOMICS AND MANAGEMENT

July 2019, Vol:7, Issue:3

Temmuz 2019, Cilt:7, Sayı:3

P-ISSN: 2147-6071

E-ISSN: 2147-7035

Journal homepage: www.siyasetekonomiyonetim.org



Türkiye’de Sosyal İnovasyon ve Kamu Kurumlarında Sosyal İnovasyonun Bilinirliği

Social Innovation in Turkey and Awareness of Social Innovation Concept in Public Institutions

Muradiye ATEŞ

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye Bölümü,
muradiyeates@konya.edu.tr

DOI: <https://doi.org/10.25272/j.2147-7035.2019.7.3.01>

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş tarihi: 15 Nisan 2019
Revize tarihi: 18 Mayıs 2019
Kabul tarihi: 20 Haziran 2019

Anahtar Kelimeler:

Kamu politikası, politika yapıcılar,
sosyal inovasyon, refah

© 2019 PESA Tüm hakları
saklıdır

ÖZET

Günümüzde yaşanan değişim ve dönüşüm pek çok alanda uygun sosyal inovasyon çözümlerini gerektirmektedir. Bu makale Türkiye’de sosyal inovasyonun kavramının kamuda bilinirliğini ve ne şekilde anlaşıldığını araştırmaktadır. Çalışma kapsamında, Türkiye’de kamuda orta ve üst düzey kademelerde çalışan 25 kişi ile yapılan kilit görüşmeler ile sosyal inovasyon kavramının bilinirliği ve kamudaki sosyal inovasyon sayılabilecek uygulamalar gün yüzüne çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu makale ve yapılan alan çalışması neticesince sosyal inovasyon kavramının siyasa yapıcılar ve karar alıcılar tarafından yeterince bilinmediğini ve anlamadığını ortaya koymuştur. Dahası terminolojinin daha çok Avrupa Birliği süreciyle görünür olduğu ve sosyal girişimcilik bağlamında ele alındığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla sosyal inovasyona dönük teorik ve yasal çerçevenin kamu desteği ile/siyasa yapıcılar ve yasa koyucular tarafından belirlenerek ve bu konuda farkındalığın artırılması ve verimli bir ortamın/ekosistemin oluşturulması gerekmektedir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 15 April 2019
Received in revised form 18 May
2019
Accepted 20 June 2019

Keywords:

public policy, policy makers, social
innovation, welfare

© 2019 PESA All rights
reserved

ABSTRACT

Worldwide structural transformations and challenges require appropriate social innovations solutions in almost every field. This study investigates the degree to which social innovation concept is known among policymakers and executed by public institutions in Turkey. Within the study, 25 semi-structured interviews have been undertaken and examined. The qualitative analysis of the interviews and investigation of related literature explored that the concept of social innovation is not adequately comprehended although some promising examples are on the place. The study reveals that social innovation approach become visible through European Union accession process and mostly associated with social entrepreneurship. There is a crucial need to increase awareness of social innovation approach and create a fertile environment for it by introducing a conceptual and regulatory framework for social innovation at all levels of government.

GİRİŞ

Kavram olarak yirminci yüzyılda kullanılmaya başlansa da uygulama bakımından insanlık tarihi kadar eski olan inovasyon son yıllarda sivil toplum ve piyasa dâhil kamu politikalarında da ön plana çıkmıştır. Gelişen ve değişen teknolojiler, rekabet edebilirlik, yeni fikirlerin ortaya çıkması ve dış çevre etkilerinin değişip gelişmesi gibi konular inovasyonun tetikleyicileri olarak sıralanabilir (O’Sullivan & Dooley, 2008). Gerek bilimsel tartışmalarda gerekse politik bağlamda bahse konu tetikleyici faktörlerin ortaya çıkardığı ve bireylerin huzur ve refahını destekleyecek yeni ürün ve hizmetler, uygulamalar, metotlar, işbirlikleri bazen adapte edilebilir bazen de tamamen yıkıcı inovasyonları gerektirdiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda gelişen ve değişen toplum yapıları ile birlikte ülkeler, ekonomik ve insani açıdan kalkınmak ve refahı sağlamak için çeşitli politikalar geliştirmekte ve uygulamaktadırlar. Ancak ülkelerin uyguladıkları bahse konu politikaların sosyal refah ve esenliği sağlamada artık zayıf kaldığı, sosyal kalkınmanın sürdürülebilir ekonomik kalkınma ile eş zamanlı yürütülemediği görülmüştür. Bu sebeple ülkeler yeni kalkınma modelleri arayışına girmiş, insani merkeze alan farklı kalkınma modelleri üzerinde tartışmaya ve çalışmaya başlamıştır. Avrupa Birliği ve birçok gelişmiş ülkede hükümetler, sosyal dönüşüme uyum sağlayacak ekonomik, kültürel ve sosyal içerikli yeni fikir, süreç ve modellerin oluşturulması gerektiğini kavramışlardır. Bu çerçevede devletler bir taraftan küresel boyuttaki değişim ve dönüşüme ayak uydurmayı kolaylaştıracak yenilikçi stratejik eylem planları hazırlayarak temel hedefler arasına almakta diğer taraftan da hedeflenen bu stratejileri uygulama alanına taşıyacak yeni politika araçları geliştirme arayışı içerisindeyler.

Günümüzde insanlığın karşı karşıya kaldığı kemikleşmiş problemlerin bir türlü üstesinden gelemeyen klasik politika uygulamaları yerine, bir taraftan mevcut “çözülemeyen” toplumsal sorunların diğer taraftan da günümüzde sosyal dönüşümle birlikte ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanmasına katkı sağlayacak yeni yaklaşımlara ve uygulamalara, diğer bir deyişle sosyal inovasyonlara ihtiyacı vardır.

Uluslararası literatüre bakıldığında, önceleri sadece teknolojik ve ekonomik açıdan ele alınan inovasyon kavramının 1990’lı yıllardan itibaren “sosyal” boyutu daha ön plana çıkmış ve “sosyal inovasyon” kavramı ve uygulamaları konusunda çeşitli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda birçok gelişmiş ülkede sosyal inovasyon anlayışı gün geçtikçe hem teorik hem de pratikte daha fazla yer almaya başlamıştır. Bu bağlamda ülkeler sosyal adaleti ve refahı sağlamak ve sağlamlaştırmak adına sosyal inovasyonu bölgesel, ulusal ve uluslararası politikalarına yerleştirmeyi hedeflemektedirler. Literatürde doğası gereği üzerinde fikir birliğine varılmış ortak bir tanımlanmayan sosyal inovasyon (Sİ) en sade şekliyle, merkezine toplumsal çıkarları alan, toplumun karşı karşıya kaldığı problemlere ve dönüşümlere karşı yeni ve etkili fikirlerin, ürünlerin, sistemlerin, süreçlerin ve işbirliklerinin bileşimi olarak tanımlanabilir.

Yakın geçmişte başarılı olmuş ve geniş kitlelere ulaşmış sosyal inovasyon örneklerinden bazıları şunlardır; adil ticaret (*fair trade*), uluslararası çalışma standartları, mikro kredi, charter okullar, toplum merkezli planlama modelleri sosyal sorumluluk yatırımları (Phills, Deiglmeier, & Miller, 2008). Oldukça geniş bir yelpazeyi kapsayan ve eski sorunlara yeni çözümler üretmeyi hedefleyen bahse konu sosyal inovasyon uygulamaların hükümetler tarafından kültürel, ekonomik ve politik boyutta ele alınarak değerlendirilmesi, benimsenerek politika süreçlerine ve uygulamalarına yerleştirilmesi sosyal adaletin sağlanmasına dolayısı ile sosyal refahın gelişmesine etki edebilecek yadsınamaz roller üstlenebileceği düşünülmektedir. Bir başka ifade ile toplumun tüm kesimlerine yarar sağlayacak yenilik, değişiklik ve iyileştirmelerin geliştirilmesi ve uygulanmasını içeren ve doğası gereği tabandan tavana gelişen sosyal inovasyonların top down olarak desteklenmesi için devletlerin rol üstlenmesi önem taşımaktadır.

Kamu politikaları açısından katılımcı ve insan odaklı yeni yaklaşımların oluşması gerekse hâlihazırdaki yaklaşımların yenilenmesi, kemikleşmiş toplumsal sorunların çözümü için önemli bir potansiyel barındıran sosyal inovasyon yaklaşımı ile mümkün görünmektedir. Özellikle merkezi otoritenin güçlü olduğu Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde sosyal inovasyonların yayılmasında katalizör görevi üstlenmesi bir başka ifade ile sosyal inovasyon

kavramın gelişmesi, iyi örneklerin ortaya çıkarılarak bilinirliğinin arttırılması ve yeni fikirlerin desteklenmesinde önayak olması hayati bir öneme sahiptir. Ancak uygulamada yer almasına rağmen sosyal inovasyon kavramı Türkiye’de üniversiteler, özel sektör, karar alıcılar ve politika yapıcılarının gündemine yeni yeni girmeye başlamıştır. Bu kapsamda Türkiye’de sosyal inovasyon alanının henüz emekleme aşamasında olduğu söylenebilir. Kamu politikaları sürecinde sosyal inovatif bakış açısının benimsenmesi de kavramın bilinip bilinmediği ile doğru orantılıdır.

Çalışmanın temel amacı, son yirmi yılda tüm dünyada hızla gelişen sosyal inovasyonun alanının Türkiye’deki gelişimini incelemek, sosyal inovasyonun kamuda bilinirliğini irdelemek ve kamuda sosyal politika bağlamında uygulanan sosyal inovasyon sayılabilecek örnekleri ortaya koymaktır. Böylelikle kamuda sosyal inovasyon sayılabilecek politika uygulamaları ilk defa bilimsel bir makaleye konu olmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma Türkiye’de bilimsel literatürde sosyal inovasyon alanındaki eksikliğe ciddi bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca sosyal inovasyon çalışmalarının hem teoride hem de pratikte artarak daha görünür hale gelmesi, kavramın politika belgelerine ve stratejik planlarda yer almasına zemin hazırlaması bakımından da önemli olduğu değerlendirilmektedir. Zira çok yönlü toplumsal sorunları ele alan, üzerinde kafa yorarak çözüm üreten sosyal inovasyon konsepti uygun politika aracı olarak görülebilir.

1. Metodoloji ve Sosyal İnovasyonun Gelişimi

1.1. Sosyal inovasyonun gelişimi

“Sosyal inovasyon” kavramlaştırmasını ilk olarak kimin kullandığı konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır. Bu alanda öncü uygulamalara bakıldığında, kavramın ilk olarak 1970’te Taylor’un toplumsal gelişim dinamiklerini analiz ederken kullandığı iddia edilmekle birlikte (Moulaert, MacCallum, & Hillier, 2013) konseptin Avrupa’da 1960ların sonlarında meydana gelen sosyal isyanlar sırasında kullanılmaya başlandığı görüşündedir. Diğer taraftan sosyal inovasyon ile benzer manada 1900’lü yılların başında Max Weber’in fikir babası olduğu ve Stuart Conger (1970) tarafından geliştirilen “sosyal buluşlar” kavramsallaştırılması, inovasyonun sosyal tarafı, sosyal değişim ve dönüşüm gibi diğer ilintili konseptler farklı zamanlarda birçok araştırmacı tarafından dile getirilmiştir (Moulaert, 2013). Ayrıca yönetim ve kitlesel hareketler bağlamında sosyal inovasyonu tanımlayan (Drucker, 1987), sosyal inovasyon kavramlaştırmasını kullanmasa da toplumun sosyal kurumları arasındaki küçük değişiklikler ile çözüm sunan bir olgu olarak ele alan Benjamin Franklin (Mumford, 2002) ve teknolojik değişimin eşlik ettiği işbölümünün gelişiminde sosyal düzenlemelerin önemine değinen Emile Durkheim (1983) sosyal alanda inovasyonu konu edinmiş düşünürlerdir (Hubert, 2010; Moulaert, 2013; Moulaert & Nussbaumer, 2005). Yukarıdaki düşünürlerin eserlerinde inovasyonun sosyal alanı içermesi fikri var olsa da ilk olarak inovasyon kavramının teknolojik bağlamı dışında kullanan düşünürün “inovasyonun babası” olarak görülen (McCraw, 2009) Avusturyalı iktisatçı ve siyaset bilimci Joseph Schumpeter (1934) olduğu belirtilmektedir (Phills, Deiglmeier, & Miller, 2008).

Görüldüğü üzere birçok disiplinin çalışma alanına giren sosyal inovasyon farklı perspektiflerde çeşitli şekillerde kavramsallaştırılmakta, bu da doğal, belki de haklı olarak literatürde üzerinde mutabık kalınan ortak bir tanımın oluşmasını güçleştirmektedir. Sosyal inovasyonun dinamik ve disiplinler arası bir terim oluşu, literatürde farklı akımların ve tanımlamaların gelişmesine zemin hazırlamıştır (Brandenburg, 2010; Brown & Wyatt, 2010; Christensen vd., 2006; Conger, 2002; Franz vd., 2012; Gillwald, 2000; Goldenberg, 2004; Heiskala, 2007; Hochgerner, 2011; Howaldt & Schwarz, 2010; Kesselring & Leitner, 2008; Mumford, 2002b; Murray vd., 2008; Phills vd., 2008; Zapf, 1989).

Sosyal inovasyon önceleri daha çok kar amacı gütmeyen kuruluşların ilgi alanına girdiği düşünülürken artık sektörler üstü bir anlayış haline dönüşmüş, dolayısı ile sosyal inovasyon uygulamalarının tüm sektörlerde yer alması gerektiği hatta belli başlı konularda birçok sektörün işbirliği yapması gerektiği vurgulanmıştır (Julie Caulier-Grice vd., 2012; Goldenberg, 2004). Bu çerçevede sosyal gerekliliklerin ve ihtiyaçların giderilmesinde inovatif süreçlere

sahip birçok işbirliği ve hibrit oluşumlar ile sektörler farklı boyutlarda sorumluluk olarak sosyal inovasyonların uygulayıcısı ve destekleyicisi konumuna gelmişlerdir.

Amerika'da daha çok sivil toplum üzerinden gidilerek ticari konseptlerin sivil toplum sektöründe kullanılması üzerine çalışılırken Avrupa'da farklı olarak, geliştirilen yenilikçi yaklaşımların kamu hizmetine aktarılması daha çok finansal kuruluşlar ve sosyal girişimler yolu ile gerçekleştirilmektedir. Bahse konu bakış açıları ile gelişen sosyal inovatif faaliyetler, Avrupa ülkeleri ve Amerika toplum yapısındaki önemli farklılıkları yansıtmaması açısından önemlidir. Zira Amerika'da sivil toplum karşılanmamış çevresel ve sosyal ihtiyaçların giderilmesinde ana aktördür ve sektör Avrupa ile karşılaştırıldığında daha güçlü olarak fonlanmaktadır (Volynets, 2015).

Diğer taraftan, kamunun tabandan gelişen sosyal inovasyonların yayılmasına destek olacak sosyal inovatif bir ekosistemin kurulması hususunda kilit rol üstlenmesi gerektiği birçok araştırmacı tarafından zikredilmektedir. Nitekim (Moulaert & Nussbaumer, 2005; Novy, Swiatek, & Moulaert, 2012) gibi yazarlar kamu-sivil toplum-özel sektör arasında sinerji oluşturma potansiyeli göz önünde bulundurularak kamunun sosyal inovasyonun gelişmesinde olumlu etkisine vurgu yapılmaktadır. Bazı yaklaşımlara göre ise kamunun, sivil örgütlerin özerkliğine zarar verme veya aktörlerin, fikirlerin ve çözümlerin serbest rekabetini sınırlayıcı olma ihtimali sebebiyle sosyal inovasyon alanında olumsuz etkisine odaklanmaktadır (J. Caulier-Grice, Kahn, Mulgan, Pulford, & Vasconcelos, 2010; MacCallum, 2009).

Bu çalışmada, kamunun sosyal inovasyonun oluşmasından uygulanması ve değerlendirilmesi süreçlerinde etkin bir role sahip olduğu varsayımından hareket edilmiş ve değerlendirmeler bu minvalde yapılmıştır. Zira herkesin yaşamayı arzuladığı içermeci ve sürdürülebilir bir sosyal ekonominin inşası için inovasyon, Avrupa Komisyonu (AP) tarafından sıklıkla tekrarlanan ana stratejilerden biridir (Hubert, 2010). Bu nedenle AP üye ülkelerden sosyal yatırımları incelemesi ve refah devleti modellerini modernize etme çağrısında bulunmakta, bunu da Avrupa Sosyal Fonu aracılığıyla desteklemektedir (Addis, Bowden, & Simpson, 2014). Bu bağlamda AB'nin sosyal inovasyon alanında iki türlü politika izlemesi gerektiği vurgulanmıştır. Bunlardan ilki devlet destekli olması gereken "yalın sosyal inovasyon" uygulamalarını hedeflerken, diğer politika çizgisinin ise "ekonomik açıdan sürdürülebilir sosyal inovasyonlar" yani sosyal girişimlere odaklanması gerektiği belirtilmiştir (Borzaga & Bodini, 2012). AB strateji belgelerinde sosyal inovasyon kavramsal olarak yer almakta sağlanan çeşitli fonlar ile oluşturulan birçok program (TEPSIE, TRANSIT, KATARSIS, SINGACOM, CRESSI, SIMPACT, WILCO, SITRA, ITSSOIN vb.) sosyal inovatif faaliyetlerin neler olabileceği, nasıl desteklenebileceği, geliştirilebileceği ve yayılabileceği gibi hususlarda çalışmalar yürütmektedir.

Sosyal inovasyonun çıkış felsefesi ve alanlarına bakıldığında sosyal politika ile birebir ilişkili olduğu kolaylıkla tespit edilebilir. Zira refah devleti genel manada tanımı gereği refahını artırmayı hedefleyen temel ve sosyal ihtiyaçları ile ilgilenmektedir (Borzaga & Bodini, 2012). Sosyal inovasyon literatürde daha çok sosyal refah devletinin krizi ile ilişkilendirilmektedir. 1990'lardan itibaren gerçekleşen özelleştirme dalgası ile devlet çoğu sosyal refah hizmetlerini piyasaya devretmesi ile bu iki sektörü refah sunumunda ana aktör haline getirmiştir. Ancak zamanla değişen ve gelişen toplum ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalınmış bunun sonucu olarak ta toplumun genelinin katılımını sağlayacak ve sorumlulukları paylaşacak, aynı zamanda toplumsal faydayı öncelikli olarak hedef alacak sektörler arası bir yaklaşımın benimsenmesi ihtiyacını ortaya koymuştur. Bu bağlamda toplumsal refah ve esenliği sağlamak için hedeflenen sonuçlara ulaşmada ortaya çıkan tehdit ve eksikliklerin sivil toplumun ürettiği sosyal inovasyon çözümleri ile giderilmesi söz konusudur (Oosterlynck vd., 2013). Bu bağlamda, bir türlü üstesinden gelinemeyen ve kronikleşen toplumsal sorunların ve çözümünde "yeni yollar" olarak tanımlanan sosyal inovasyonun, sosyal politikalar özelinde etkin bir araç olarak görülmesi ve kullanılması gerektiği fikri (Borzaga & Bodini, 2012) her geçen gün önem kazanmaktadır. Özellikle devletin el atmadığı ve piyasanın da ilgisini çekmeyen yalın sosyal inovasyon uygulamaları bu yolla gerçekleşir olmuştur. Böylece klasik kamu- özel sektör dinamiğinin neden olduğu başarısızlığın karşısında ortaya çıkan somut sosyal inovasyonlar bu boşluğu dolduracak potansiyele sahiptir. Dikkatlerden kaçmaması

gereken nokta ise şudur; sosyal politika ister dar ve isterse geniş anlamda ele alınsın, hâlihazırdaki mikro ve makro sorunların çözümünde sosyal inovatif uygulamaları gerekli kılmaktadır. Bu uygulamalar, üretildiği ve uygulandığı ülkelerin ekonomik model ve yaklaşımlarına göre bazen korporatist, neo-liberal, sosyal demokrat bazen de bunların karışımı “ılımlı-reformcu” yaklaşımları benimseyen özellikler taşıyabilmektedir.

Dünyanın birçok yerinde on yıllardır hâkim olan neo-liberal politika ve iktisat anlayışının ciddi değişimlere neden olduğu politikacılar ve bilim adamları tarafından ele alınmaktadır. Bu bağlamda ilişkilerin sivil-toplum devlet arasında aynı zamanda sivil toplumun kendi içinde biçimlendirilmesi ve organize olması için çalışılmıştır. Son on beş yılda ise neo-liberalizmin sınırları ortaya çıkınca, devam eden sorunları çözmek amacıyla yeni ya da yeniden yorumlanmış konseptler üzerinde çalışılmaya başlanmıştır. Sosyal içerme, sosyal uyum, sosyal yatırım ve nihayet sosyal inovasyon kavramları bahse konu çalışmalar sonucunda kullanılan ve sosyal politikaları etkileyen kavramlardır. Gelişen sosyal inovasyonun dünyadaki sosyal etkinliklere yaptığı en büyük katkı, piyasa ilişkilerinin yeniden yapılandırılmasına dönük yeni (inovatif) yolların oluşturulması suretiyle sosyal politika girişimlerini desteklemek olmuştur (Jenson, 2015). Bu durum çok şaşırtıcı değildir zira inovasyonun sosyo-kültürel boyutu 20.yüzyılın başındaki pek çok araştırmacının (De Tarde, 1903; Ogburn, 1922; Kallen, 1932; Schumpeter, 1934) çalışmalarında ele alınmıştır (El-Haddadeh, Irani, Millard, & Schröder, 2014).

Günümüzde sosyal inovasyon- sosyal politika ilişkisinde yeni yaklaşımlar dile getirilmektedir. Bu kapsamda, özellikle yerel bazda gerçekleştirilecek sosyal inovasyonların, bahsi geçen ihtiyaçların giderilmesinde yeni bir paradigma olarak görülmesinin ötesinde, sosyal refah devletinin yerine geçebilecek bir potansiyele sahip olup olmadığı konuları da tartışılmaktadır (Stijn Oosterlyncck vd., 2015). Bazı araştırmacılar da sosyal inovasyonu sosyal refah devletinin uygulama sahasından geri çekilişini ifade ettiğini, hem kavramsal hem de uygulama olarak sosyal ve ekonomik sorunların yapısal belirleyicilerini gizlediğini iddia etmektedirler (Grisolia & Farragina, 2015).

Bu çalışmada ise, sosyal inovasyonun sosyal politikanın etkili bir aracı olarak ele alınması gerektiği bu ve benzeri yeni yaklaşımların gelecekte sosyal politika sahasına zenginlik katacağı düşünülmektedir. Bunun yolu ise sosyal inovasyonun kamu da gerçekte nasıl bir anlam taşıdığını tespit ederek, bilinirlik düzeyini anlamaktan geçmektedir. Ayrıca toplumsal sorun ve ihtiyaçların giderilmesinde sosyal inovasyon bakış açısı ile devletin öncü rol üstlenerek sosyal politika alanlarına ilişkin gelişen bu trendleri iyi koordine etmesi, denetlemesi ve düzenlemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda (Borzaga & Bodini, 2012) önerdiği devletin bizzat destekleyeceği “yalın sosyal inovasyonlar” ile “ekonomik açıdan sürdürülebilir sosyal inovasyonlar” olmak üzere ikili bir politika çizgisi takibi Türkiye bağlamında değerlendirilebilir. Böylelikle sosyal inovasyon ekosistemini oluşturacak modellerin üretilmesi ve geliştirilmesi söz konusu olabilir.

Türkiye’de ise sosyal inovasyon çalışmalarının birçok gelişmiş ülkeye nazaran oldukça yeni ve kısıtlı olması sebebiyle kavram, kamu politikaları ve sosyal politika bağlamında henüz ele alınmamıştır. Ayrıca sosyal inovasyon kavramının strateji ve politika belgelerinde yer alması da bazı inovatif politika uygulamalarının (kitlese fonlamaya ilişkin düzenlemeler, sosyal girişimcilik çerçevesi ve tanımı konusundaki adımlar vb.) gelişmekte olduğu değerlendirilmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalara sosyal inovasyonun Türkiye’deki gelişimi bahsinde yer verilmiştir.

1.2. Yöntem

Hâlihazırdaki ulusal ve uluslararası yazında sosyal inovasyon uygulamalarının Türkiye’deki durumu ve politikadaki yeri ile ilgili çok az sayıda yayının bulunması ‘keşfedici araştırma (explanatory research)’ yaklaşımı ihtiyacını ortaya koymaktadır. Nitel araştırma yönteminin benimsendiği bu çalışma görece yeni olan, üzerinde çok az sayıda çalışma yapılan ve daha geniş anlamlar yüklenen inovasyon ve sosyal inovasyon çalışmalarına önemli katkılar sunma potansiyeline sahiptir. Sosyal inovasyon alanında yapılan çalışmaların Türkiye’deki mevcut durumunun neredeyse hiç bilinmemesi nedeniyle bu çalışmada derinlemesine araştırma

yapmak üzere nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Bir başka ifade ile bu çalışma ile ülkemizde yeni olan bu alanın kamuda bilinirliği ve sosyal olarak inovatif ne tür politikaların yürütüldüğü hususuna ışık tutması hedeflenmiştir. Dahası sosyal inovasyonun Türkiye’de karar alıcılar ve politika yapıcılar tarafından bilinirlik düzeyi ve kamuda uygulanan sosyal inovasyon sayılabilecek politika uygulamaları ilk defa bu çalışma ile gün yüzüne çıkarılmaktadır.

Çalışmada “amaçlı örneklem” esas alınmıştır. Zira amaçlı örneklem araştırma konusunu oluşturan kişi, olay ya da durum hakkında ve belirli bir amaç doğrultusunda derinlemesine bilgi toplamayı hedeflemektedir (Patton, 1987 akt. Yıldırım & Şimşek, 2013). Örneklemde yer alacak üst ve orta düzey yöneticileri inovasyon ve sosyal inovasyon ile ilintili olabilecek bakanlıklar ve alt birimlerinden kartopu tekniği ile belirlenmiştir. Zira farklı sosyal konulardaki bilgi boşluğunu doldurmak için alternatif veya tamamlayıcı olarak görülen bu yöntem (Atkinson & Flint, 2001; Van Meter, 1990) yukarıda da ifade edildiği üzere Türkiye’de henüz emekleme aşamasında olan sosyal inovasyon konusunda bilgi sahibi olabilecek kişilere ulaşmak açısından oldukça faydalı olmuştur. Saha çalışması kapsamında her biri 20 ila 60 dakika arasında değişen toplamda 26 kişi ile yarı yapılandırılmış mülakat gerçekleştirilmiştir. 19’u yüz yüze 7’si ise telefon veya mail yoluyla gerçekleştirilen bu görüşmeler 67 saat sürmüş, ses kayıtları da deşifre edilerek yaklaşık 120 sayfalık bir transkript haline dönüştürülerek analiz edilmiştir.

2.Sosyal İnovasyonun Türkiye’deki Gelişimi

Dünyada sosyal inovasyon alanında akademisyenler, uygulayıcılar, politikacılar arasında özellikle son yirmi yılda popüler olmaya başladığı, buna karşın Türkiye’de sosyal inovasyona ilişkin yapılan çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu ifade edilmiştir.

Sosyal inovasyon tanımı incelendiğinde görülecektir ki sosyal inovasyon kavramsal olarak tam bilinmese de uygulamada var oluşu insanlık tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. Bir başka ifade ile sosyal inovasyon uygulamada eski kavram ise yenidir. Son zamanlarda inovasyonun sosyal boyutuyla ele alınması gerektiği fikri ile ortaya çıkan “sosyal inovasyon” konsepti, birçok alanda sosyal etki yaratan çok aktörlü inovatif faaliyetleri bir araya getirmek ve onları daha görünür kılarak sosyal alandaki ihtiyaç ve sorunlara sistematik çözümler üretecek bir çatı kavram ihtiyacını karşılama potansiyeline sahiptir. Yazının bulunması ve yayılması, ilk üniversitelerin kurulması kendi dönemlerinde birer sosyal inovasyon örneği olarak ele alınan birçok uygulama günümüzde yerini eskiye oranla daha etkili sonuçlar verecek yeni yöntemlere bırakmaktadır. Kavramın dinamik ve net bir tanımının olmayışı bu açıdan oldukça anlamlı görünmektedir. Bu sayede toplumsal refah ve esenliğin sağlanması ve sağlanlaştırılması sürecinde farklı sektörler (sivil toplum, kamu, akademya ve özel sektör) tarafından uygulama hayatına taşınan başarılı sosyal inovasyonların desteklenmesi, haritalandırılması ve yayılması tüm dünyada farkındalığın artarak kemikleşmiş toplumsal sorunlara ilişkin yeni fikirlerin üretilmesine ilham vermektedir.

Türkiye’de de toplumsal fayda sağlayacak sosyal inovatif uygulamalar çok eskilere dayanmaktadır. 13-15. yüzyıllarda uygulanan yerel düzeyde esnafın birbiri ile dayanışmasını öngören Ahilik sistemi (Demir, 2000) ve buna bağlı olarak kadınların desteklenmesi amacıyla kurulan Bacıyan-ı Rum örgütlenmeleri, özellikle yerel düzeyde katılımcı ve sürdürülebilir sosyo-ekonomik kalkınmanın en güzel örneğini teşkil etmekteydi. Benzer şekilde toplumun huzur ve refahını sağlamada önemli roller üstlenen ve içinde buldukları toplumun ihtiyaçlarına göre tasarlanmış vakıf sistemi bulunduğu bölgelerde dezavantajlı kesimlere karşılıksız hizmet vermekte, böylece özellikle toplumun dezavantajlı kesimlerinin temel ihtiyaçlarını karşılamaktaydı. Toplumun her kesimine hizmet eden vakıflar, külliye çevresine dükkânlar kurarak ekonomik gelir elde edilmesi ve böylece sürdürülebilirliğin sağlanması yine o dönemin yenilikçi bakış açısını ve uygulamalarını yansıtmaktadır. Diğer taraftan vakıfların sürdürülebilir kalkınma bağlamında sadece refah artışını ifade etmediğini, insan odaklı kalkınma anlayışını, ekonominin yanı sıra sosyal boyutlu dayanışmayı, nesiller arası dengenin kurulmasını, tabiata saygıyı ve tabiatın korunmasını öngördüğü belirtilmiştir (Kılıç, 2014). Ancak günümüzde değişen ve gelişen toplum yapıları ile birlikte ortaya çıkan ihtiyaçlar ve mevcut problemler karşısında yenilikçi bakış açısının geliştirilmesi, yeni platformların,

işbirliklerinin kurularak etkili çözüm yollarının bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla hem dünyada hem de Türkiye’de sosyal inovasyonun vazgeçilmez bir uygulayıcısı konumunda olan sivil toplum sektörünün rolü oldukça büyüktür. Ancak günümüzde karmaşık sosyal sorunların ve ihtiyaçların bütüncül olarak ele alınarak giderilmesi tek bir kurum ya da sektörün tekelinde değildir. Bir başka deyişle sosyal inovasyonu geliştirmede, uygulamada ve yaymada tek bir sektörün yeterli olamayacağı sosyal inovasyonun başarılı olabilmesinde sektörlerarası işbirliğinin gerekli olduğu (Boelman, Kwan, Lauritzen, Millard, & Schon, 2015) gözden kaçmamalıdır.

Sosyal inovasyon alanı Türkiye bağlamında ele alındığında hem sivil toplum ve özel sektörün hem de üniversite ve kamu sektörünün sosyal inovatif uygulamaları görülmektedir. Sosyal İnovasyon uygulamalarının Türkiye’de özel sektör bağlamında sosyal girişimcilik özelinde tartışılmaya başlanması son on beş yılda gerçekleşmiştir. Dünyanın ilk ve en geniş sosyal girişimci ağı ASHOKA, sosyal inovasyon çözümleri üreten öncelikli hedefi sosyal fayda olan ticari girişimcileri (sosyal girişimleri) bir araya getiren ve destekleyen bir kuruluştur. Dünya çapında 70 ülkeden 3000’e yakın Ashoka Fellow’u insan hakları, kalkınma, çevre, sağlık, eğitim/gençlik ve vatandaş katılımı gibi çeşitli sosyal alanlarda inovatif faaliyetler yürütmektedirler. Türkiye’de 2000 yılından itibaren faaliyet gösteren kuruma şuna kadar kayıtlı 34 sosyal girişimci vardır. Türkiye’de sosyal girişimlerin sayısı elbette bununla sınırlı değildir, muhtelif alanlarda irili ufaklı pek çok inovatif sosyal girişimlere rastlamak mümkündür. Ancak Türkiye’de sosyal girişimcilik tanımı çerçevesinde ele alınan girişimlere dönük herhangi bir istatistiksel verinin olmayışı sosyal etki yaratan girişimlerin ve inovatif diğer faaliyetlerin sayısını tahmin etmeyi güçleştirmektedir. Diğer taraftan, dikkat edilmesi gereken noktalardan biri her sosyal girişimcinin sosyal inovasyon üretmediği her sosyal inovasyonun da bir sosyal girişim olmadığı hususudur. Bu bağlamda birer sosyal girişimci olan ASHOKA üyelerinin tamamını sosyal inovatör olarak nitelendirmek pek yerinde olmayacaktır. Bunun dışında yoksul kadınların ekonomik bağımsızlığına katkı sunacak Maya mikro kredi uygulaması, çocuk ve gençlere bilimi sevdirmek amaçlı kurulan Usturlab Çocuk Atölyeleri Sosyal Girişimi, ihtiyaç arz ve talebini buluşturan ihtiyacharitasi.org platformu gibi girişimler özel sektörde var olan sosyal inovasyon örnekleridir.

Sosyal inovasyon uygulamaları hususunda yapılan bir diğer çalışma ise Sabancı Vakfı’nın yürüttüğü ‘Fark Yaratanlar’ programı birçok yenilikçi sosyal girişimciyi daha görünür hale getiren projelerdendir. Proje kapsamında onlarca proje hem görsel hem de yazılı olarak görünür hale getirildi ve fark yaratmak üzere başkalarına da ilham olmuştur. Nitekim projeye dâhil olanların birçoğu program sayesinde görünürlüklerinin arttığını, kendileriyle işbirliği yapmak için kişi ve kurumların kendileriyle iletişime geçtiklerini belirtmişlerdir (Turkey’s Changemakers, 2013).

Ayrıca, ağırlıklı olarak dijital sosyal inovasyon uygulamalarını (<http://www.ileridonusum.net/>, <http://www.yeryuzukutuphanesi.com/> vb.) Türkiye’ye özgü hale getirerek sunan Bostan Sosyal İnovasyon Enstitüsü, internet alışverişinden yuvarlanarak elde edilen bağışların sivil toplum örgütlerine aktarılmasına katkı veren Yuvarla Sosyal Girişimi, Toplum Gönüllüleri Vakfı katkılarıyla gençlik hibe programı olarak yerel kurumların yürüttüğü bir gençlik çalışması olan GençBank Programı, Down sendromlu bireylerin istihdam edilmesini sağlayan Down Kafe’ler, kültürel öğelerin yaşatılarak aynı zamanda yöre vatandaşına istihdam imkânı sunan farklı bir müze formatındaki Baksı Müzesi yine ilk kez bu çalışma ile Türkiye’de sivil toplum sektöründe var olan sosyal inovasyon uygulamalarına örnek olarak gösterilmiştir.

Özel ve sivil toplum sektörü dışında üniversitelerde de sosyal inovasyonun ve sosyal girişimciliğin bilinmesine, gelişmesine ve yaygınlaştırılmasına dönük çeşitli merkezler, programlar ve uygulamalar bulunmaktadır. Akademyada bu alana olan artan ilginin sebebi, uluslararası literatürde sosyal inovasyon alanının gelişimine paralel olarak hâlihazırda çözülemeyen toplumsal problemlere ve ihtiyaçlara farklı bir düşünce sistematığı ile inovatif çözüm bulma arayışı ve motivasyonudur.

İnovasyonun Türk akademik yazınlarında yer bulması yirmi yılı aşmasına karşın, sosyal inovasyonun daha son birkaç yılda ele alındığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda Türkiye’de sosyal

inovasyonu çeşitli boyutları ile ele alan kısıtlı da olsa bazı çalışmalar mevcuttur. Örneğin (Eren, 2010) hazırladığı “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Yenilikçilik Kapasitelerinin Teknolojik Yenilikçilik Eğilimlerine Etkisini Ölçmeye Yönelik Bir Model Önerisi” adlı doktora tez çalışmasında, sosyal yenilik kavramı incelenmiş, yaratımsal sürecin merkezi olan bireylerin sahip oldu yaratıcı, yenilikçi ve girişimsel özelliklerin çevresel faktörlerin etkisi ile bireylerin sosyal yenilikçilik eğilimleri üzerine etkileri ampirik olarak analiz edilmiştir. Ayrıca sosyal yenilikçiliğin teknolojik yenilikçilik üzerindeki güçlendirici etkileri ile bu etkinin ülkenin teknoloji üretimine sağlayacağı katkıların neler olacağı irdelenmiştir (Eren, 2010).

Sosyal inovasyon konusunda yapılan çalışmalardan bir diğeri ise (Halaç, Eren, & Bulut, 2014) tarafından yazılan “Sosyal Yenilikçilik: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması” adlı makalesidir. Bu çalışma ile bireylerin sahip oldukları ve kullandıkları bilgi, beceri, deneyim ve bu eksikliklerden kaynaklı motivasyonlarıyla oluşan insan sermayesinin düzeyinin tespitinde kullanılması amacıyla bir ölçek geliştirilmiştir. (Oktay, 2010)’ın “Toplumsal sorunlarla mücadelede bir kaldıraç olarak sosyal inovasyon ve sosyal girişimcilik açısından önemi” adlı makalesinde sosyal inovasyonu girişimcilik bağlamında değerlendirmektedir. Yine (Özdemir & Ar, 2015) sosyal yenilikle ilgili unsurların ve sosyal yeniliği etkileyen faktörlerin belirlenmesi için yaptıkları çalışma bu alanda yapılan sayılı çalışmalardandır. Diğer taraftan sosyal inovasyonun alt temalarına ilişkin mikro kredi (Aşçı & Demiryürek, 2008; Baltacı, 2011; Güneş & Seven, 2009; Öz & Çolakoğlu, 2014; Parlakkaya & Çürük, 2016), crowdfunding (Atsan & Erdoğan, 2015) ve sosyal girişimcilik (Besler, 2010; Güler, 2010; Özdevecioğlu & Cingöz, 2009) konularında çeşitli çalışmalar mevcuttur.

Kısaca özetlemek gerekirse, sosyal inovasyon tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de uygulamada önceden beri vardı fakat sosyal inovasyon konsepti çerçevesinde ele alınması başta AB ve Amerika gibi gelişmiş ülkelere kıyasla oldukça yenidir. Ancak son yıllarda sosyal alana ilişkin ihtiyaçlar ve problemler karşısında “yeni yollar bulma” motivasyonu piyasadan sivil toplum aktörlerine, akademyadan kamu yöneticileri ve politikacılara kadar tüm aktörlerin yavaş yavaş gündemine girmeye ve tartışılmaya başlamıştır. Nitekim kamu yöneticileri ile yapılan görüşmelerde, karar alıcı ve siyasa yapıcılarının mevcut sorunların üstesinden gelebilmek için yeni bireyler yapma güdüsü yüksek olduğu ama bunu sistematik bir şekilde nasıl yapılabileceği hususunda eksikliklerin olduğu vurgulanmıştır.

2.1.Sosyal Politika bağlamında Türkiye’de sosyal inovatif uygulamalar

Bilindiği üzere dünyada genel itibariyle refah devleti uygulamalarının finansmanı, yaşanan ekonomik krizler sonucu oldukça zorlaşmıştır. Günümüzde devletin küçültüldüğü, harcamaların rasyonelleştirildiği yeni kamu yönetimini uygulayan birçok ülkede, yeni kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde sosyal politikalarda yeni paradigma dönüşümleri yaşanmaktadır. Artık ulus devletler tarafından sosyal harcamaları belli oranda kısarak aynı zamanda “etkin sosyal politikalar sosyal devleti yaşatabilir mi?” gibi sorunlara cevap aranmaktadır (Özer, 2015).

Sosyal politikalardaki paradigma değişikliğinin sorun ve ihtiyaç alanlarını sistematik ve bütüncül bir biçimde ele alması ve buna göre çözüm üretmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda uygulanacak sosyal politikanın yaratıcı özelliği sorunun tespitinden, uygulama ve değerlendirme aşamasına kadarki tüm süreçleri kapsaması, bilgi teknolojilerinin de tüm bu süreçlere entegre edilerek etkili bir şekilde kullanılması önem taşımaktadır.

Sosyal politika bağlamında sosyal inovasyon ele alınırken “sosyal inovasyon için politikalar” veya “sosyal inovasyon olarak politikalar” arasındaki ayrıma dikkat çekilmiştir. Sosyal inovasyon için politika sosyal hizmet girişimciliği, sosyal değişim girişimciliği ve sosyal kurum girişimciliğini içermektedir. Sosyal Inovasyon olarak politikaları ise kamu sektöründeki inovasyonları sosyal politika girişimciliği ile hızlandıracak ve yeni yasal düzenlemeler, maliye politikası ve kamu ihaleleri yoluyla sosyal girişimciliği destekleyen adımları kapsamaktadır (Edmiston, 2015). Avrupa Birliği’nin 2020 hedefleri doğrultusunda başta etkin bir yoksullukla mücadele ve sosyal koruma olmak üzere sosyal politika alanlarında oluşturulan fonlar ve gerekli düzenlemeler, AB’nin yenilikçi sosyal politik uygulamalarda sosyal inovasyon devrine geçtiğini işaret etmektedir. Nitekim Avrupa Komisyonu (2013)’nun sosyal inovasyon için kabul

ettiği ortak tanım olan “sosyal ihtiyaçlara cevap verecek yeni fikirlerin (ürün, hizmet ve model) uygulanması ve gelişmesi; yeni sosyal ilişkiler ve işbirliklerinin yaratılmasıdır. Sosyal İnovasyon artan sosyal etkileşim süreçlerine etki eden sosyal taleplere yeni çözümler üretmeyi ve insanlığın refah seviyesini geliştirmeyi hedeflemektedir. Sosyal İnovasyon amaçları ve araçları bakımından sosyal olan yeniliklerdir, dolayısıyla sadece toplum için iyi olan yenilikler değil aynı zamanda bireyin de harekete geçme kapasitesini zenginleştiren bir unsurdur (Regional & Policy, 2013)” ifadesi bu iddiayı destekler niteliktedir.

Çalışmanın sınırlılıkları göz önüne alındığında odaklanılan konu, Türkiye’de kamudaki sosyal inovatif politika uygulamalarını ortaya çıkarmaktır. Alan çalışması kapsamında yapılan mülakatlarda genel eğilim, toplumsal değişim ve dönüşümün bir gereği olarak, sosyal politika uygulamalarında her zaman yenilikçi (inovatif) bakış açısının gerekli olduğu hususudur. Bu alanların başında çevre, yoksulluk, yaşlanma, bilgi yönetimi, gençler, fırsat eşitsizliği, eğitim, sağlık alanlarındaki aksaklıkların giderilmesi gelmektedir. Yine yenilebilir enerji, sürdürülebilir enerji, sürdürülebilir kalkınma, kırsal kalkınma konularının sosyal tarafı ile birlikte ele alınması, susuzluk, küresel ısınma gibi tehlikelerin önlenmesi, terör gibi konularda alternatif çözümlere olan ihtiyaç görüşmeler esnasında birçok kişi tarafından yoğunlukla vurgulanmıştır.

Öte yandan, görüşme yapılan kişilerden Türkiye’de kamu kuruluşları tarafından uygulanan sosyal inovasyon olarak nitelendirilebilecek çalışmalara örnek vermeleri istenmiş, alınan cevaplar doğrultusunda aşağıda belirtilen alanlara ilişkin bazı inovatif uygulama örnekleri ortaya çıkmıştır. Bu uygulamalar sosyal inovasyon için politikalar olabileceği gibi sosyal inovasyon olarak politikalar da olabilmektedir.

2.1.1.Türkiye Grameen Mikrofinans Programı (TGMP), Maya Mikrokredi Uygulaması (Yoksullukla mücadele, kadının güçlendirilmesi, fırsat eşitliği)

Türkiye’de yoksullukla mücadele kapsamında mikro finans uygulamaları ilk olarak Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) bünyesinde 2002 yılında kurulan MAYA Mikro Ekonomik Destek İşletmesi tarafından başlatılmıştır (KSGM, 2008). 1999 depreminden en çok etkilenen illerden biri olan Kocaeli dışında, Sakarya ve Eskişehir’de toplamda 12.000’den fazla dar gelirli kadına kredi desteği sağlayan MAYA’nın verdiği kredi miktarı ise 11 milyon TL’yi geçtiği belirtilmiştir (MAYA kişisel görüşme, Mart 2016). Yine 2003’te Türkiye İsrافی Önleme Vakfı, Diyarbakır Valiliği ve Grameen Bankası (Grameen Trust) ile işbirliği ile kurulan Türkiye Grameen Mikrofinans Programı (TGMP), günümüzde 67 ilde 106 şubesi ile ülke genelinde faaliyet göstermektedir. Hâlihazırda 319 çalışanı olan TGMP’ler yedi ana başlık altında (temel kredi, girişimcilik kredisi, sosyal kalkınma kredisi, kısa vadeli hayvancılık kredisi, sözleşmeli kredi, iletişim ve mücadeleci üye kredisi) kredi imkânı sunmaktadır. Kurulduğu günden bu yana toplamda 521 Milyon TL kredi veren bu kuruluşun 2016 tarihi itibari ile 39 bin 978 aktif üyesi (hâlihazırda kredi alıp tahsilâtını yapan üye sayısı) bulunmaktadır. Verilen kredilerin çok küçük bir kısmı geri dönmese de geri ödemelerin % 90’ının üzerinde gerçekleştiği TGMP müdürlüğü yetkilisi tarafından ifade edilmiştir (TGMP yetkilisi, kişisel görüşme, Mayıs 2016).

2.1.2.E-Devlet Hizmetleri (Sivil katılım, fırsat eşitliği)

2006 yılında uygulanmaya başlayan ve başlangıçta oldukça kısıtlı hizmetlere erişim imkânı sunan "e-Devlet Kapısı" uygulaması Şubat 2016 yılı itibari ile 216 kamu kurumunun <https://www.turkiye.gov.tr/> adresi üzerinden kayıtlı 22.546.787 kullanıcıya/vatandaşa toplamda 1411 e-hizmet sunmaktadır. Bu yönüyle kamu kurumlarının kendi kurumsal web siteleri dışında kullanıcıların kamu hizmetlerinden daha etkin ve verimli faydalanmasını sağlayan tek elektronik iletişim noktası olma özelliğine sahiptir. BM 2014 yılı E-devlet Araştırmalarına göre e-devlet hizmetlerinin gelişiminde Türkiye endekste 2012 yılına nazaran 9 sıra yükselerek 193 ülkeden 71. sıraya yükselmiştir. 2016-2019 yıllarını kapsayan "Ulusal E-Devlet Strateji ve Eylem Planı" kapsamında küresel gelişmeler, iyi örnekler ve güncel trendler takip edilerek ilgili aktörlerin (kurum, vatandaş gibi) ihtiyaçlarını bütüncül olarak karşılayacak konuma çıkarılması hedeflenmektedir (2016-2019 Ulusal e-Devlet Stratejisi ve Eylem Planı). Kamu inovasyonu veya kamuda dijital sosyal inovasyon olarak adlandırılabilir bu uygulama, bir yandan kati bürokratik süreçleri azaltarak vatandaşın kamu hizmetlerine

erişimini kolaylaştırırken diğer yandan da zaman, finansal ve insan kaynağı gibi konularda azami tasarruf sağlamaktadırlar. Bu kapsamda 2000’li yıllardan itibaren hızla artan ve ciddi sosyal dönüşümlere neden olan e-Devlet uygulaması ve kullanıcı odaklı sunduğu hizmetler Türkiye’de yenilikçi sosyal içerikli uygulamalara örnek olarak verilmiştir.

2.1.3.Genç Gönüllüler Projesi (Gönüllülük, eğitim, sivil katılım)

Gençlik ve Spor Bakanlığı himayesinde 2015’ten itibaren Türkiye genelinde faaliyet gösteren ve gönüllülük faaliyetlerinde arz-talebi buluşturan gencgonulluler.gov.tr internet platformu, kamu eliyle hayata geçirilen etkin bir sosyal inovasyon örneğidir. Sitem ise çok basit işlemektedir; öncelikle gönüllü faaliyette bulunmak isteyen ve topluma faydalı olacak bir proje fikri olan kurum veya kurumlar siteye ücretsiz kaydın ardından uygulamak istediği projesini bu site üzerinden genç gönüllüler ekibine göndermektedir. Proje veya duyuru, Bakanlık bünyesindeki bu ekip tarafından değerlendirmekte ve sitede yayınlanmaktadır. Diğer taraftan, gönüllülük faaliyetlerinde yer almak isteyen başta gençler olmak üzere üye olan tüm vatandaşlar devletin aracılığı sayesinde istedikleri projelerde yer alma şansını yakalamaktadırlar. Böylelikle gençlerin her dâhil olduğu proje ile oluşturdukları kişisel gönüllülük karneleri, kendi kapasitelerini keşfetmelerini ve iyi bir kariyer planlaması yapabilmelerini kolaylaştırmaktadır. Kurulduğu 2015 yılından buyana kurumlar tarafından ilan edilmiş 1168 ilan bulunmaktadır. Bunlardan Afet ve acil durum başlığı altında 28, eğitim konusunda 305, çevre alanında 258, kültür ve turizm alanında 210, spor kategorisinde 48, sağlık ve sosyal hizmet alanında ise 307 ilan yayınlanmıştır (GSP genç gönüllüler ekibi yetkilisi, kişisel görüşme, Haziran 2016). Haziran 2016 verilerine göre platforma kayıtlı 808 akredite kurum ve bulunmaktadır (GSP genç gönüllüler ekibi yetkilisi, kişisel görüşme, Haziran 2016).

2.1.4.Gönül Elçileri Projesi (Sosyal koruma, sosyal hizmet, çocuk bakımı)

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) himayesinde 2012 yılında başlatılan Toplum Kalkınmasında Gönül Elçileri Projesi’nin ana hedefi kurum bakımındaki çocukların fiziksel doyumu yanında ruhsal doyumlarını sağlayacak aile yanında bakıma yönlendirmektir. Bu misyonla Türkiye geneli tüm illerin en yüksek mercii olan Valilerin eşleri gönül elçileri olarak seçilmiş, her bir ilde mahalle mahalle gezilerek koruyucu aileliğin faziletleri bizzat seçilen bu elçiler yoluyla anlatılmıştır. Nitekim Proje kapsamında Türkiye geneli illerde toplamda 3303 bilgilendirme ve bilinçlendirme toplantısı düzenlenmiş, bu sayede 1654 çocuğun koruyucu ailelerin yanına yerleştirilmesi sağlanmıştır (Yılmaz, 2014). Projesi koruyucu aile hizmeti dışında fırsat eşitliğinin sağlanması, yoksulluğun azaltılması, sağlık, eğitim vb. konularda kırılgan guruplara (kadın, çocuk, yaşlı, yoksullar, şehit ve gazi yakınları vb.) verilecek çeşitli hizmetleri de kapsamaktadır. Proje sayesinde insanları koruyucu aile olmaya özendirme, bu konudaki eksik ve/veya yanlış inanışların giderilmesi ve farkındalığın arttırılmasına yönelik eskisinden daha iyi bir çözüm sunacak gönüllülük esasına dayalı yenilikçi bir yol benimsenmek suretiyle koruyucu aile sayısında artış sağlanmıştır. Zira 2012 yılına kadar yılda ortalama 200 çocuk koruyucu aile yanına yerleştirilirken 2013 yılında bu sayı 2000’e yaklaşmıştır (Yılmaz, 2014).

2.1.5.Sincap Çocuk Tiyatrosu ve Dergisi (Doğayı koruma, eğitim, fırsat eşitliği)

Orman Genel Müdürlüğü oluşturduğu bu gezici tiyatro ekibi ile Türkiye’nin her yerine; doğusundan batısına kuzeyinden güneyine tiyatro oyunu ile orman sevgisi, ormanların nasıl korunması gerektiği, ormanların faydası, ağaç sevgisi, fidan dikmeye teşvik, yangın ihbar hattının aranması gibi konular çocuklara öğretilmektedir. Birden fazla eğlenceli ve eğitici eser sayesinde bölgeye göre farklı oyunlar sergileyen Sincap Orman Çocuk Tiyatrosu yıllık ortalama 150 bin çocuğa gösteri yapmaktadır. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, özellikle okul çağındaki çocuklara yönelik hazırladığı eğitim programları ile gelecekte ormanların korunması ve devamlılığı konusunda daha duyarlı bir toplum oluşmasına katkı vermektedir. Bunu yaparken de geleneksel yöntemlerin ötesine geçerek çocukların zihinlerinde yer edecek ve etkili olabilecek tiyatro kahramanları yoluyla çalışmalarını sürdürmektedir. Bunun dışında, 2005 yılından itibaren üç ayda bir yayınlanan Sincap Orman Çocuk Dergisi daha küçük yaşlardan itibaren çocuklara doğaya saygıyı öğretme, sevdirmeye ve doğanın farkına varma konularına yer

vermektedir. Bu kapsamda çocuklara orman, doğa ve çevre bilinci kazandırmaya çalışan Sincap Orman Çocuk Tiyatrosu ve dergisi oldukça inovatif bir proje olarak değerlendirilebilir.

Yukarıda bahse konu eylem planları ve uygulamalar, sosyal inovasyonun bütün özelliklerini taşımasa da devletin inovatif yollar arama ve uygulama çabası olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, bahse konu hedefler fikir olarak oldukça inovatif, ancak bu hedeflere ulaşmada kullanılacak yöntemlerin, araçların ve kaynakların ne derecede etkili ve yenilikçi özelliklere haiz olacağını zaman gösterecektir. Bu ve benzeri pek çok uygulamanın hem kamuda hem de diğer sektörlerin himayesinde gerçekleştiği ancak bunların pek görünür olmadığı bilinmektedir. Bu tür inovatif uygulamaların daha fazla görünür olması ve yayılabilmesi hususunda neler yapılacağı tartışılmalıdır. Muhtelif bakanlıkların alt birimlerince yürütölmekte olan bu ve benzeri sosyal yenilikçi uygulamaların bilinmesi, standardize edilmesi ve sistematik bir değişimi getirecek şekilde yaygınlaştırılması hayli önem taşımaktadır.

3.Gelişen bir kavram “Sosyal İnovasyon”: Kamu sektöründe nitel bir araştırma

Türkiye’de internet ortamında ve çeşitli aktivitelerle görünür hâle gelen ve bilinen sosyal inovasyonların sayısı oldukça sınırlıdır. Hâlbuki gerçekte sosyal politik bağlamında eğitim, toplumsal katılım, sağlık, kültür, istihdam vb. alanlarda sosyal inovasyon çerçevesinde ele alınmayan pek çok uygulama bulunmaktadır. Çalışma kapsamında yapılan nitel araştırmada, toplumsal fayda sağlayan ve fark yaratan birçok uygulamanın birer sosyal inovasyon olduğunun bilinmediği anlaşılmaktadır. Bunun en önemli nedeni ise sosyal inovasyonun üzerinde mutabık kalınmış net bir tanımının olması ve kavramın Türkiye’de yeni yeni bilinmeye ve kullanılmaya başlamasıdır.

3.1.Kavramın bilinirliği

Çalışma kapsamında, amaçlı örneklem yoluyla sosyal inovasyon konusunun ile ilgili olabilecek kurumlardan seçilmesine rağmen görüşmecilerden büyük çoğunluğunun kavramı bilmediği, bazıları ise terminolojiyi daha önce duymadıklarını belirtmişlerdir. Görüşme yapılan K1 kişisi bu durumu şöyle ifade etmektedir:

Doğrusunu söylemek gerekirse ben ‘sosyal’ ve ‘inovasyon’ kelimelerini ilk defa yanyana duyuyorum, ancak (şuanda konuşmalarınızdan alladığım) bizde de politikalarımızda sosyal inovasyon sayılabilecek örnekler var... Son dönemlere baktığımız zaman yeni alanlar keşfedip o alanlara yönelip uyguladığımız çok ciddi yeni politika alanları var. Mesela Sosyal Yardım Sistemi (SOYBİS) gibi, eşi vefat etmiş kadınlar veya gönöl elçileri projesi gibi. Ya da sosyal hizmet politikalarında çocuk kreşleri ve yuvalarını çocuk evlerine dönüştürme uygulamaları. Daha hizmet odaklı birimler kurmak. Yani bunların hepsi aslında bir nevi yenilikçi, yeni katma değer üreten yeni politika alanlarıdır. (Katılımcı 1, kişisel görüşme, Ekim 2016)

Geri kalanların ise sosyal inovasyon kavramını kısmen bilirse dahi ayrıntılı olarak ne anlam taşıdığına tam olarak kestiremediklerinin altını çizmişlerdir.

Sosyal inovasyon, kavram olarak kamuda yeterli derecede bilinmemektedir. Sosyal inovasyonun kamuda bilinmemesi ve belli bir kavramsal çerçeveye oturtul(a)mamasının önemli bir eksiklik olduğunu düşünüyorum. Çünkü kavramsallaştıramadığımız ve çerçevesini çizemediğiniz bir olguyla alakalı hedef koymanız, çalışma yapmanız veya onu desteklemeniz mümkün olamayacaktır. (Katılımcı 20, kişisel görüşme, Haziran 2016)

Yukarıdaki ifadeyi destekler nitelikte Türkiye’de sosyal inovasyonu tanımlamak ve bu konuda kavramsal bir çerçeve oluşturmak amacıyla kalkınma ajansları çalışanları ile yapılan bir araştırmada, kavram hakkındaki bilgi seviyesinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özdemir & Ar, 2015). Bunu nedeni olarak kavramın sosyal bilimler alanında yeni olduğunu dolayısıyla yenilikçi pek çok faaliyetin bu çerçevede ele alınmadığını belirten K12:

Sosyal bilimler alanında da yeni bir kavram olduğundan kamu kuruluşlarınca çok fazla tanındığını düşünmüyorum. Sosyal girişimcilik kapsamına dâhil edilebilecek birçok proje yürütölmesine yahut desteklenmesine karşın, bu etkinlik ve desteklerin “sosyal inovasyon” başlığı altında sunulmadığını gözlemlemek mümkün. Yani görebildiğim kadarıyla kendisi var olup, ismi konulmamış bir olgu “sosyal inovasyon”. (Katılımcı 12, kişisel görüşme, Mart 2017)

Sosyal inovasyonun aslında uygulamada yeni olmadığı ancak literatürde yeni kullanılmaya başlandığının altını çizen Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı yetkililerinden K4 sosyal inovasyonun Türkiye özelinde tanımlanması, anlaşılması ve somutlaştırılması gerektiğini dile getirmektedir.

Kadim kültürlerde var olan, bizim kültürümüzde de var olan ahilik sistemi vakıf istemi vb. uygulamalar... Yeni olmayan ancak dönemlere ve şartlara göre yeniden tanımlanan, reorganizasyonu yapılan bir kavram olarak görebiliriz sosyal inovasyonu. Yani sosyal inovasyonu birileri icat etmiş biz de onlardan yenilik transferi yapalım, alalım anlayışı ile değil, mantığını görerek fikirden uygulamaya nasıl geçilebileceği konusunda düşünülmesi gerekmektedir. Destekleyici ve tetikleyici çalışmaları buna dâhil edebiliriz. (Katılımcı 4, kişisel görüşme, Temmuz 2015)

1990'lerden itibaren gerçekleşen özelleştirme dalgası ile devlet çoğu sosyal refah hizmetlerini piyasaya devretmesi, bu iki sektörü refah sunumunda ana aktör hâline getirmiştir. Ancak zamanla değişen ve gelişen toplum ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalınmış bunun sonucu olarak da toplumsal faydayı öncelikli olarak hedef alacak sektörler arası bir yaklaşımın benimsenmesi gündeme gelmiştir. Dolayısıyla sosyal inovasyon sosyal politika süreçlerinde ve uygulamalarında etkin bir araç olarak görülmeye başlanmıştır (Borzaga & Bodini, 2012).

Sosyal inovasyon alanında akademik çalışmalar yapan biri olarak, özellikle AB üyesi ülkelerin devlet kurumlarında bu konuda birçok çalışma yapıldığını, raporlar yazıldığını ve farklı uygulamaların hayata geçirildiğini gözlemliyorum. Örneğin İngiltere hükümeti, devlet kurumlarının üreteceği politikalar için vatandaş ile kurumları bir araya getiren PolicyLab adlı birim kurmuş durumda. Bu birimin ana görevi, yapılacak herhangi bir düzenlemenin vatandaş katılımı ile oluşturmak. (Katılımcı 20, kişisel görüşme, Haziran 2016)

Türkiye Avrupa Bakanlığı yetkililerinden K7, yukarıdaki akademisyenin ifadesini destekler nitelikte sosyal inovasyonun Türkçe literatüre AB müktesebatına uyum süreciyle girdiğini ileri sürmektedir.

Sosyal yenilikle ilgili bizim ilk tanışmamız Avrupa Birliği süreciyle oldu, yoksa sosyal inovasyon kavramı, uygulamalar belki var ama Türkiye'de geçmiş olan bir kavram değil. Aslında çerçeve programlarıyla başlayan ve bir önceki çerçeve programında sosyal inovasyonun doğrudan tam desteği verilmemiş olmakla birlikte bu konuda bir takım teşvikler oldu... Ufuk 2020 ile birlikte topluma doğrudan bilimsel veya teknik destek çalışmaları kapsamında yenilikçi yollar, yöntemler daha ağırlık kazandı. (Katılımcı 7, kişisel görüşme, Şubat 2016)

Herkesin yaşamayı arzuladığı içermeci ve sürdürülebilir bir sosyal ekonominin inşası sürecinde inovasyonun, Avrupa Komisyonu tarafından sıklıkla tekrarlanan ana stratejilerden biridir (Hubert, 2010). Bu bağlamda Avrupa Komisyonu, üye ülkelerden sosyal yatırımları incelemesi ve refah devleti modellerini modernize etme çağrısında bulunmakta, bunu da Avrupa Sosyal Fonu aracılığıyla desteklemektedir (Addis, Bowden, & Simpson, 2014). Bu fon aracılığı ile belirlenen öncelikli alanlarda sosyal inovasyonu tanımlamak, yerel ve bölgesel iyi örnekleri ortaya çıkarmak ve yaymak amacıyla çeşitli sektörler arası proje ve programlar yürütülmektedir.

2000 binli yıllardan sonra daha görünür bir şekilde ortaya çıkan ve gelişen bu alanı AB faaliyete geçirdi. Örneğin, EaSI'ye bakıyorsunuz sosyal inovasyon destekleniyor; mesela finansal araçlarında girişimcilik destekleniyor, bir de çok ilginç bir şekilde inovasyonun sosyal sosyal boyutu ortaya çıkıyor. Yani adını koymuşlar, yani sistematik bir şekilde kurumsal bir yapıya büründürme çabası görülmekte. (Katılımcı 9, kişisel görüşme, Şubat 2016)

Kavramın AB ile daha görünür olmasını ve politikaların uyumlaştırılması bağlamında nasıl bir yol izlendiğini şöyle açıklamaktadır:

AB'nin programları şu şekilde uygulanıyor: AB bazı konularda ortak mevzuat hazırlıyor bütünüyle devletler onu uyguluyor bazı konularda ise daha çok devletin uhdesinde kalan yetki alanlarında üye devletin kararları geçerli. Diğer taraftan, bir üye devletin iyi uygulaması diğer üye devletler faydalansın diye bir takım ortak politika düzenleniyor. Bu politika hedeflerinde

çeşitli alanlarda stratejiler benimseniyor ve ortak belgelerin olduğu alanlarda uygulanıyor. Bu süreçte ülke olarak bizi AB bazı alanlarda maddi olarak da destekliyor... Şimdi (kavramın) AB programlarıyla birlikte geliyormuş gibi görünmesinin sebebi bu. (Katılımcı 7, kişisel görüşme, Şubat 2016)

Sosyal inovasyon çalışmalarının Türkiye’de AB süreciyle daha görünür olmaya başlaması ve politikaların uyum süreçleri dışında kavramın nasıl somutlaştırıldığı da önemlidir. Sİ yerine sosyal yenilik demeyi tercih eden akademisyen K24, kavramın toplumun önemli bir kesimi tarafından bilinmediğini ve sosyal girişimciliğin gelişmesine paralel olarak gelişmekte olduğunu belirtmektedir.

Sosyal yenilik, sosyal girişimcilik kavramının gelişmesiyle birlikte paralellik göstermiştir. Sosyal yenilikten kasıt, özellikle dezavantajlı durumda olan kesime yönelik ulaşılabilir, uygun maliyeti olan, ama bunu yaparken kaliteden de ödün vermeyen bir çözüm yoludur. Sosyal yenilik, bir proje olarak düşünülmemelidir. Belli bir zaman dilimi içinde yapılan, sonu olan bir proje olmamalıdır. Bir yaşam şekli olarak sosyal girişimci olarak adlandırabileceğimiz birey ya da grupların devam arz eden düşünce şekli olarak görülmelidir. Türkiye’de kavram toplumun önemli bir kısmı tarafından bilinmemektedir. Bilenler ise zaten bu kavram üzerinde düşünen, sosyal yenilik geliştirme sevdasında olan, yüksek eğitim düzeyine sahip, ülkenin büyük şehirlerinde eğitim gören, toplumsal sorunlara karşı duyarlılık içinde olan bir kesim tarafından bilinmektedir. Özellikle üniversitelerde alandaki dersler, seminerler, konferanslar artış gösterdikçe bu konuya daha duyarlı olan gençler tarafından takip edilmeye başlanmış bir konudur. Kısaca kavram, Türkiye’de henüz emekleme aşamasındadır. (Katılımcı 24, kişisel görüşme, Mayıs 2016)

Görüşmeler esnasında sosyal inovasyon ve sosyal girişimcilik kavramlarının sıklıkla karıştırıldığı gözlemlenmiştir. Bu bile tek başına sosyal inovasyonun tam olarak bilinmemesinin ötesinde çoğunlukla sosyal girişimcilik olarak görülmesi ile ilişkilendirilebilir. Nitekim sosyal inovasyon uygulamalarının Türkiye’de özel sektör bağlamında sosyal girişimcilik özelinde tartışılmaya başlanması son on beş yılda gerçekleşmiştir. Özellikle acil toplumsal sorunlarına etkin ve kalıcı çözümler getiren sosyal girişimcileri tespit ederek onları küresel bir destek ağında buluşturarak potansiyellerini gerçekleştirmelerini ve çözümlerini yaygınlaştırmalarını sağlayan Ashoka başta olmak üzere TÜSEV’in sosyal girişimcilik üzerine yaptığı çalışmalar, Sabancı Vakfı fark yaratanlar projesi ve üniversitelerin bu alandaki girişimleri (sosyal girişimcilik eğitimleri, etki merkezleri, incubasyonlar vb.) yayılmaktadır.

Sosyal inovasyonun tanımı ve çerçevesinden bahsederken onun nasıl ölçüleceği hususu da önem arz etmektedir. Sosyal inovasyonun multidisipliner, dinamik bir kavram oluşunun yanında uygulamalarla ürettiği “sosyal” çıktısı, ölçümünü daha da çetrefilli hâle getirmektedir. Zira sosyal bir inovasyonun normatif etkilerini yalnızca sayılara indirgenerek belirlenmeye çalışılması, onun gerçek değerinin ve etkisinin tam olarak anlamaya yetmemektedir. Örneğin çeşitli refah programlarında hizmet alanların sayısı, iş gücü eğitim programlarına kaç kişinin istifade ettiği, ilkokullara kaydolun öğrencilerin sayısı gibi çıktılarının yanında sunulan refah hizmetlerinin orta ve uzun vadede etkisi, yoksulluğu azaltmadaki başarısı, işgücü eğitimine katılanların kalıcı işler bulma durumları gibi etkilerinin de değerlendirilmesi onun gerçek değerini göstermesi bakımından kıymetlidir.

Ne var ki Türkiye’de yapılan proje çıktılarının değerlendirilmesine yönelik çoğunlukla gerçek bir etki analizinin yapıl(a)madığını belirten K1 kişisi bu durumu şöyle ifade etmiştir:

Biz etki analizinden şunu anlıyoruz: Uyguladığımız bir programa ilişkin, “programdan faydalandınız mı, neden faydalandınız, memnun kaldınız mı, faydalanmayanlara sizde durum nedir” diyoruz bu böyle bir şey değil. Biz etki analizini yapmak istiyorsak mesela yine fatih projesi ele alalım, aynı sosyal ekonomik niteliklere sahip olan iki ilde bunu uygulayıp başlangıç seviyelerindeki başarılarını ölçüp sonra beş yılda elektronik cihazlarla eğitim aldıktan sonra ki başarılarını da uygulananı da uygulanmayı da ölçmeliydik. Biz bunun yerine tableti ya da elektronik tahta kullananlara kullandınız mı, memnun musunuz, neyinden memnunsunuz sorusunu sormanın maalesef etki analizi olduğu düşünülüyor. Hâlbuki gerçek bir etki analizinde, uygulamanın faydasını ölçersiniz, maliyetini ölçersiniz, alternatif maliyetini

ölçersiniz, muhtemel bugün ki etkisini ölçersiniz, muhtemel gelecekteki etkisini ölçersiniz. (Katılımcı 1, kişisel görüşme, Ekim 2016)

Öte yandan neyin ekonomik neyin sosyal olduğu konusundaki çizgi, toplumsal esenliğin ve sosyal refahın belirlenmesinde kullanılan parametrelerin yeniden gözden geçirilmesi sonucunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, refahın sağlanmasında ve geliştirilmesinde yeni parametrelerin ve ölçüm tekniklerinin, ortaya çıkan yeni ihtiyaçlara ve taleplere cevap verecek kapasiteye kavuşması gerekmektedir. Bu bağlamda sosyal etkiyi ölçme, esenliğin hangi kaynakların toplanması ve değerlendirilmesi ile sağlanacağı hususunda yeni bir sosyal refah tanımlaması kilit rol üstlenmektedir. Zira geleneksel olarak devletlerin gelişmesi ve ekonomik performanslarının ölçümünde çok önemli bir role sahip olan makro-ekonomik göstergelerin (GSMH, Büyüme, GSYH) artık tek başına ülkelerin gelişimini ölçmede yeterli olamayacağı görüşü daha yüksek sesle dillendirilmektedir.

Sonuç olarak yapılan görüşmeler sosyal inovasyonun, kamuda büyük ölçüde bilinmediğini; bu nedenle gerçekte sosyal alanda var olan pek çok yeniliğin ve üretilen çözümün sosyal inovasyon çerçevesinde ele alınmadığını göstermektedir. İlgili bakanlıklar ve akademisyenler ile yapılan mülakatlarda, görüşülen 25 kişiden altısının doğrudan ifadesine göre sosyal inovasyonun, daha çok Avrupa Birliği Müzakereleri ile Türkiye’de konuşulmaya başlandığını ve AB müktesebatına uyum sürecinde bu alan ile ilgili bazı programların açılmasının mevzu bahis olduğunu bildirmişlerdir. Diğer görüşmecilerin ifadeleri de sosyal inovasyonun dolaylı olarak AB sürecinde bilinir olduğunu desteklemektedir. Bununla birlikte terminolojinin Türkiye’ye özgü herhangi bir tanım geliştirilmeksizin bir nevi ülkemize “transfer” edildiği bu nedenle de derinlikli yorumlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Görüşmelerde ayrıca, sosyal inovasyonun AB’nin tanımladığı şekilde Türkiye’nin ihtiyaçları ve sorunlarının çözümü için uygun olup olmadığı, ülkenin ihtiyaçları ve öncelikli sorun alanlarına ilişkin kavramlaştırılması ihtiyacının da tartışılması gerektiği belirtilmiştir. Diğer taraftan Türkiye’de sosyal inovasyon çalışmaları çoğunlukla sosyal girişimcilik bağlamında ele alındığı değerlendirilmektedir. Nitekim alanda gerçekleşen proje, araştırma ve uygulamalar incelendiğinde kavram “yalın sosyal inovasyon” ile “gelir getirici sosyal inovatif faaliyetler” arasında ayırım yapılmaksızın sosyal girişimcilikle somutlaştırmaktadır.

Türkiye açısından bu durum, sosyal inovasyon kavramsallaştırmasının çatı bir kavram etrafında genel tanımlanması ve stratejik planlarda yer alması, ardından da kurumlar açısından ne ifade ettiği veya edebileceği hususunda spesifik/customized tanımlamalar için çok yönlü çalışma yapılması ihtiyacını ortaya koymaktadır.

2.2.Sosyal inovasyona dönük bir çerçevenin oluşturulması ihtiyacı

Sosyal alanda dünyada ve Türkiye’de inovatif belli başlı çalışmalar yapıyor, peki neden ‘sosyal inovasyon’ kavramına ihtiyaç var? Bu soru, hızla değişen ve dönüşen dünyada yeni ihtiyaç ve sorun alanlarının ortaya çıkması nedeniyle ekonomik, politik ve sosyal alandaki mevcut paradigmalardan yetersizliği ile açıklanabileceği gibi küresel hadlere yaklaşılması ile de ilişkilendirilebilir. Zira günümüzde insanlığın sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik alanları kapsayan büyük dönüşümlerle ve risklerle karşı karşıya olduğu herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Sosyal inovasyon anlayışının ortaya çıkması ve gelişmesi de ülkelerin uyguladıkları politikaların mevcut problemler karşısında yetersiz kalışı ile yakından ilintili olduğu görülmektedir.

Sosyal problemlere ve ihtiyaçlara yenilikçi çözümler üretme süreci olarak bilinen sosyal inovasyon bakış açısı ve uygulamaları bence çok gerekli. Toplumsal sorunlara o günün çözümleri ile bakılmaya çalışıldığında zaten değişen bir şey olmuyor. O anın sorunlara geleceğin bakış açıları ile bakmak zorundayız. Zaten o anın çözüm açıları ile bakıldığı için çözüme ulaşamıyoruz. Kemikleşmiş bir sorunun bir türlü üstesinden gelinemiyorsa yenilikçi ve ilerici çözümler aramanın tam da zamanı olduğunu düşünüyorum. (Katılımcı 23, kişisel görüşme, Mart 2017)

Küreselleşme, iklim değişikliği, finansal krizler ve ekonomik çıkmazlar, küresel hadlere yaklaşılması, bilgi ve iletişim alanındaki ilerlemeler ülkelerin kalkınmaya dönük mevcut politik yaklaşımlarını değiştirmekte ve şekillendirmektedir. Bu bağlamda, gerekli dönüşümü

sağlamada teknik ilerlemelerin ve uygulamaların yetersiz kaldığı, sosyal inovatif yaklaşımların da örneğin iklim değişikliği ile mücadelede önemli fonksiyonlar icra edebileceği vurgulanmaktadır (Bergman, Markusson, Connor, Middlemiss, & Ricci, 2010; Faaij, Jager, & Kok, 2013). Katılımcı, çevreci ve sürdürülebilir kalkınma gereksinimi, iklim değişikliği, gelir adaletsizliği, nüfus artışı ve doğal kaynakların azalması, tüketim davranışlarındaki değişimler, “Yeni Ekonomi” yaklaşımı, sosyal dönüşüm, sosyo-ekolojik dönüşüm, devlet-birey ilişkilerinin dönüşümü, demokratik katılım talebi olarak adlandırılacak temel dönüşüm dinamikleri; hâlihazırda bahse konu alanları kapsayan politikaların, uygulamaların, süreçlerin, hizmetlerin, ürünlerin, sistemlerin ve konseptlerin yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede ise ülkelerin ekonomik kalkınma ile birlikte insani ve sosyal kalkınmayı sağlayabileceği ve anılan dönüşümlere cevap verebileceği yeni sistemler, süreçler, değerler, hizmetler, kurumlar, ürünler ve politikalar geliştirmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Karşı koyulamaz bu dönüşümleri doğru yönlere kanalize etmek ve yeni fırsatlar oluşturmak için yenilikçi yaklaşımlara, fikirlere ve uygulamalara, bir başka ifadeyle sosyal inovasyonlara olan ihtiyaç ise bugün hiç olmadığı kadar fazladır.

Sosyal inovasyonların dünyadaki dinamikleri ile Türkiye’deki dinamikleri paralellik göstermektedir. Ancak söz konusu yenilikçi faaliyetlerin birçok ülkenin aksine Türkiye’de çerçevesinin henüz oluşmamış olması ve kurumsallaş(a)ması nedeniyle sistematik ve sürdürülebilir sosyal etkinin oluşumunu güçleştirmektedir. Son zamanlarda başta ABD ve AB olmak üzere birçok ülkede sivil toplum, piyasa, akademi ve politika çevrelerinin gündeminde önemli bir yer edinmeye başlayan ve giderek kurumsallaşan sosyal inovasyon alanının Türkiye için de bir gereklilik olduğunu iddia eden K12:

Sİ gereklidir. Çünkü var olan sosyal problemlere sürdürülebilir çözümler bulmak adına yürütülen proje ve desteklerin, önceliklerin belirlenmesi, kaynakların doğru dağıtımı ve planlamaya fırsat verecek bir strateji özelinde devlet tarafından organize yahut koordine edilmesi bu çalışmaların başarısına çok önemli katkılar sağlayacaktır. Toplumsal sorun ve ihtiyaçlara ilişkin en kapsamlı verilere sahip olması ve elindeki denetleme ve kontrol mekanizmaları yoluyla ihtiyaçlara ilişkin bilgiye birinci elden ulaşabilmesi, devletin sosyal girişimlere ilişkin rolünü vazgeçilmez kılmaktadır. (Katılımcı 12, kişisel görüşme, Mart 2017)

Yine aynı görüşmeci demokratik bilincin yaygınlaşması, devlet-birey ilişkilerini derinden etkilediğini ve toplumsal problemlere ilişkin bireylerin kamudan beklenti ve taleplerinin giderek arttığını belirtirken mevcut sorun ve ihtiyaçlara yönelik kamu politikalarının günümüzde daha fazla talep gördüğünü şu şekilde dile getirmektedir:

Küreselleşme çağında, küreselleşen sorunlara karşı koyabilmenin zorluğu ve bu sorunların ancak devlet gibi güçlü aygıtlar yoluyla azaltılıp kontrol altına alınabileceği inancı gitgide yaygınlık kazanmaktadır. Öte yandan toplumsal sorunların birçoğunun bireysel tercih ve eksikliklerden bağımsız, sosyo-ekonomik sistemin ürettiği yapısal problemler olarak görülmesi, bu problemlerin çözümünün de bireysel çabalardan ziyade kamu politikalarında aranmasına sebep olmakta ve bu yöndeki talepleri artırmaktadır. (Katılımcı 12, kişisel görüşme, Mart 2017)

Avrupa Birliği, ABD, İskandinav ülkeleri ve diğer gelişmiş birçok ülkede devletler, yukarıda anılan dönüşümleri doğru yönlere kanalize edebilmek ve dönüşümlerin ortaya çıkardığı sorunların üstesinden gelebilmek için ekonomik, kültürel ve sosyal içerikli yeni fikir, süreç ve modellerin oluşturulması gerektiğini kavramışlardır. Bu bağlamda sosyal inovasyonu özel ve öncelikli bir politika alanı olarak belirlemiş ve çok çeşitli uygulamaları, yöntemleri ve çözümleri uygulamaya sokmuştur (European Commission, Enterprise and Industry Directorate-General, Social Innovation eXchange (SIX), & Euclid Network, 2010; Hubert, 2010).

Türkiye özelinde bakılacak olursa ekonomik kalkınma ile insani kalkınmanın eş zamanlı yürütülemediği görülmektedir. Zira son on beş yılda ekonomik açıdan hızlı bir büyüme performansı göstermesine karşın insani kalkınma konusunda yeterli performansı gösteremediği ve uluslararası kabul gören endekslerde Türkiye’nin hak ettiği sıralamayı elde edemediği bilinmektedir. Yine Türkiye’de gelir dağılımını gösteren Gini katsayısındaki olumlu

yöndeki değişimler (2007 yılında 0,409 iken 2014 ve sonrasında 0,393 olmuştur) halen istenilen ve olması gereken seviyeden çok uzak görünmektedir. Zira bu oran birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede 0,30'un altındadır, OECD ülkeleri ortalaması ise 0,318'dir (OECD Income Inequality Update, 2016).

Görüşme yapılan akademisyenlerden K21 ülkelerin sahip oldukları mevcut sistemlerin toplumsal sorunların çözmede zayıf kaldığı bu noktada ise sosyal inovasyonların önemli bir rol üstlenebileceği görüşündedir.

Dinamik yapılar içinde iktisatta hesaplamaların yapılabilmesi için kullanılan ceterus paribus (diğer tüm durumlar sabitken) tanımı coğu zaman geçerli olamamaktadır. Çünkü her şey farklı etkenlere bağlı olarak sürekli değişmektedir. Kontrol edilebilirliği de zayıftır. Bu nedenle GSMH odaklı çalışmalar tek başına yeterli olamamaktadır. Yeterli olsaydı (halen üstesinden gelemediğimiz sorunlarımızı) tartışıyor olmazdık sanırım. Sosyal inovasyon çalışmaları belirlenen sorunların çözümü için bir alternatiftir. (Katılımcı 21, kişisel görüşme, Nisan 2016)

O zamanın şartlarına göre ülkeler arası ekonomik kalkınmışlığı ölçmeye ve karşılaştırmaya yarayan materyal ekonomik refaha dayanan büyüme modelinin günümüz koşullarında ülkelerin gelişmesini ve insani kalkınmayı ele almada yetersiz kaldığı ileri sürülmektedir (Ateş, Ateş, & Yülek, 2015). Bu nedenle, kalkınmaya sosyal ve insani gelişmişlik kıstaslarını da getiren yeni yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan "Beyond GDP" tartışmaları (Bartelemus, 2014; Cobb, Halstead, & Rowe, 1995; Dasgupta, 2014), degrowth yaklaşımı (Latouche, 2007), yeni ekonomi (new economy) düzeni (Fullerton, 2015a; Jacobs, 1961; Latouche, 2007; Meadows vd., 1972; Piketty, 2014; Ernst Friedrich Schumacher, 1985) gibi yaklaşımlar mevcut iktisadi düzenin radikal bir biçimde yeniden yapılandırılması ve önceliklerinin de buna paralel olarak tekrar belirlenmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Benzer şekilde ülkelerin kalkınmışlığını izah eden sayısal makro göstergelerin zaman zaman yanıltıcı olabileceğinin altını çizen K4, mikro ekonomik çalışmaların sağlıklı sosyal yapılarla mümkün olduğunu belirtmektedir.

Makro göstergeleri bir çerçeve ise mikro ekonomik çalışmalar arı kovanındaki içindeki balın oluşturulmasıdır. Gelirin yeniden dağılımı (gini katsayısı vb.), refahın bölüşümü konuları pek tabi yakından ilgilendiren bir şey bu. Makro göstergelerin yanıltıcı tarafı olabilir, örneğin Yunanistan, İspanya vb. ülkelerin sadece bu göstergelerine bakıldığında yanıltıcı tarafını ortaya koyuyor aslında. Yunanistan millî geliri Türkiye'nin çok üzerinde ama kâğıt üzerinde toplumun neredeyse yarısı sefil bir durumda... Dolayısıyla Makro göstergelerin yakından bakıldığında bunların yanıltıcı olduğu görülüyor. Bunun doğru olmadığı gerçeği ortaya çıkıyor. Sosyal tarafları ve unsurları ilgilendiren detayda sağlıklı bir yapı varsa sürdürülebilir, bölüşülebilir veya toplumsal refaha kaynak teşkil edebilir, aksi takdirde bunun rehabilite edilmesi, sürdürülmesi ve hatta yerine göre tespiti de zorlaşıyor. (Katılımcı 4, kişisel görüşme, Temmuz 2015)

Türkiye'nin AB üyeliğine adaylığı kapsamında kullanılan katılım öncesi mali yardım aracı olan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı IPA (Katılım Öncesi Mali Destek) fonlarının insan kaynaklarını geliştirilmesi operasyonunu yürüten birimin yetkilisi bu fonu açıklarken aynı zamanda özellikle eğitim, istihdam ve diğer sosyal politika alanlarında benimsenen klasik yöntemlerin ötesine geçen bir anlayışın benimsendiğini dile getiriyor.

IPA fonlarının insan kaynaklarını geliştirilmesi operasyonunu yürüten biziz. Bu programın üçayağı var: Eğitim, istihdam ve sosyal politika. Yani sizin bahsettiğiniz sosyal inovasyon sosyal politika ayağının içinde olan bir unsur. Bizim kişisel olarak bu konuda söylediklerimiz kurumsal anlamda makrodan çok mikro programlarına evrilmesi ile ilgili bir konu. EaSI (Employment and Social Innovation) her ne kadar bağımsız bir program olarak görülse de toplumun dinamizmini tazeleme anlamında, alışlagelmiş yolların dışına çıkan ve kalıpları kırarak harekete geçiren bir anlayışa sahip olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla günün şartlarına göre çeşitlendirmeyi, şekillendirme ve yeni yollar denemenin önünü açan bir yaklaşım olarak görüyoruz sosyal inovasyonu. (Katılımcı 5, kişisel görüşme, Temmuz 2015)

Bahsedilen çalışmalarda benimsenen yol, sosyal inovatif bakış açıları ile sorun ve ihtiyaç alanlarına dönük yeni çözümler getirmektir. Bunun devlet eli veya desteği ile yapılması sosyal inovasyonun özellikle sosyal politikalarda etkin bir araç olarak görülebileceği hususunu ön

plana çıkarmaktadır. Hangi refah modelinde uygulanırsa uygulansın bireyden öte toplumun refah ve esenliğini hedefleyen sosyal inovasyon çözümleri alana çok farklı bir bakış açısı getirmesi bakımından önemlidir.

Sosyal inovasyon devletin erişemediği noktalarda toplumun duruma el koyması ve kendi hayat şartlarını düzenleyeceği girişimler yapması olarak özetlenebilir ve çok çok gerekli. Bence gelişen bir trend. Özellikle toplumdaki engelli bireyler için yapılan sosyal girişimler çok ses getirdi diye düşünüyorum (görme engelliler-karanlıkta yemek yemek; down sendromluların kafesi vs.). PR aktiviteleri çok etkili oluyor, bilinçlendirme ve bilinirliği artırmada. (Katılımcı 23, kişisel görüşme, Mart 2017)

Alan çalışması kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler insani ve sosyal gelişmişliği artırıcı ve sürdürülebilir kılan yaklaşımların hayata geçirilmesinde sosyal inovasyonun önemli bir rol icra edebileceğini ortaya koymaktadır. Zira kamuda üst ve orta düzeyde görev yapan görüşmecilerin sosyal alana dair yapmak istediklerinin bir kısmını sosyal inovasyon çerçevesinde ele almanın mümkün olduğu görülmüştür. Bunun gerçekleştirilmesi için ise ciddi bir paradigma değişikliğine gidilerek sistematik bir değişimin gerçekleşmesine zemin hazırlayacak yenilikçi bakış açılarına ve sistemlerine geçilmesinin insani, sosyal ve ekonomik gelişim açısından kaçınılmaz olduğu ifade edilmiştir (K10, K11, K13, K18, K21).

Öz olarak, yapılan saha çalışması iki temel sonucu ortaya koymaktadır; birincisi sosyal inovasyon kamuda uygulamada olmasına rağmen çerçevesinin yeterince bilinmediğidir. Ayrıca sosyal inovasyonların AB üyelik sürecinde görünür olmaya başladığı ve çoğunlukla sosyal girişimcilik bağlamında ele alındığı sonucuna ulaşılmıştır. İkinci olarak ise pek çok ülkede olduğu gibi devlet tarafından sosyal inovasyona dönük olarak ülkenin toplumsal sorunlarını yenilikçi yollarla çözüme etkili olabilecek bir çerçevenin oluşturulması gerekliliği hususudur. Bunlar daha önce de ifade edildiği üzere “sosyal inovasyon olarak politikalar” olabileceği gibi “sosyal inovasyon olarak politikalar” da olabilir. Yine “yalın sosyal inovasyonlar” ile “ekonomik açıdan sürdürülebilir inovasyonlar” ayrımı da bu çerçevenin oluşmasında kullanılabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Uygulama da insanlık tarihi kadar eski olan sosyal inovasyon kavramı olarak son otuz yılda kullanılmaya başlanmış ve bilimsel pek çok makaleye konu olmuştur. Son zamanlarda pratikte de kamu dâhil birçok sektörün ilgi alanına girmeye başlayan sosyal inovasyonu uygulamada ‘eski’ kavram olarak ise ‘yeni’ olarak görmek mümkündür. Günümüzde toplumsal etki yaratacak yeni ürünlerden hizmetlere, çok sektörlü işbirliklerinden online platformlara, yasal düzenlemeler ve politika adımlarına kadar hem süreç hem de çıktı olabilecek birçok sosyal inovasyon uygulamaları bulunmaktadır. Nitekim başta AB ve diğer gelişmiş ülkeler, karşı karşıya kalınan karmaşık problemler karşısında mevcut uygulamaların artık yetmediğini görmüş, refah ve esenliğin artırılmasında yeni paradigmlar üzerinde düşünmeye ve yenilikçi birçok uygulamanın gelişmesine önayak olmaktadır.

“Sosyal inovasyon” konsepti yoksullukla mücadele, fırsat eşitliği, sosyo-ekolojik sorunlar, vatandaş katılımı, eğitim ve sağlık gibi pek çok alanda sosyal etki yaratan çok aktörlü inovatif faaliyetleri bir araya getirmek ve onları daha görünür kılarak sosyal alandaki ihtiyaç ve sorunlara sistematik çözümler üretecek bir çatı kavram ihtiyacını karşılama potansiyeline sahiptir. Tüm dünyada gelişen ve kavramsallaştırılarak çeşitli kurumsal inisiyatiflere dönüştürülen bu kavram Türkiye için de önemli bir alan olarak karşımızda durmaktadır.

Türkiye’nin tarihsel geçmişi; cami, medrese, aş evi, ticarethane, kütüphane vb. yapıları bir araya getiren külliyeler ve ahilik teşkilatı gibi kurumlar, kavramsal olarak bilinmese de sosyal inovasyon geçmişinin oldukça geriye gittiğini göstermektedir. Zamanında yenilikçi bir şekilde sosyal fayda sunan bu ve benzeri girişimlerin mevcut teknolojik, sosyal ve ekolojik gelişmelere cevap verecek şekilde dönüştürülmesi, iktisadi, sosyal, çevresel ve kültürel alanları kapsayacak şekilde farklı mecralara yayılması; yeni kurumlar, ürünler, süreçler ve değerler olarak Türkiye’nin insani kalkınmada, sosyal refah ve esenliği sağlamada hak ettiği seviyeye ulaşmasına katkı sağlayacaktır. Bu hedeflere ulaşmak için kim tarafından yapılırsa yapılsın sosyal inovatif tüm faaliyetlerin çatı bir kavram yani sosyal inovasyon konsepti şemsiyesi

altında toplamak ve sektörler arası sinerji oluşturabilecek bir araç olma potansiyelinin farkında olmak önem taşımaktadır.

Çalışma kapsamında yapılan alan araştırması, Türkiye’de sosyal inovasyon örneği olarak addedilebilecek birçok çalışmanın hem STK, hem akademya hem de özel ve kamu sektörleri tarafından gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Ayrıca çalışma, bahse konu örneklerin kamuda varlığına ilk defa işaret etmiştir. Daha önce de ifade edildiği gibi kamuda sosyal inovasyon uygulamaları (Gönül Elçileri Projesi, Genç Gönüllüler Platformu, Kayıp Alarmı Projesi, E-devlet uygulamaları, Sincap Çocuk Tiyatroları vb.) var olsa da kavram bilinmediği için daha önce bu kategoride değerlendirilmemiştir. Bir başka ifade ile kamunun sosyal inovasyonu desteklemesi konusunda bahse konu örnekler rağmen böylesi bir sınıflandırmaya ilişkin herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Yukarıda anılan dönüşümlerin ortaya koyduğu gereklilikler ile sosyal ve insani kalkınma açısından sosyal inovasyonun Türkiye açısından potansiyeli ve önemi, buna mukabil olarak Türkiye’de bu konudaki yazınların ve araştırmaların oldukça yetersiz olması çalışmanın ana motivasyonunu oluşturmuştur. Zira Türkiye’de “inovasyon” kavramı çerçevesinde yürütülen çalışmaların ve ortaya koyulan bulguların çoğu teknoloji, ticaret ve işletme alanlarını kapsamakta ve sosyal boyutunun yeterince ele alınmadığı görülmektedir.

Sosyal inovasyonun kamuda bilinirliğini nitel yöntemle araştıran bu çalışmada ortaya çıkan dört ana bulgu şu şekilde özetlenebilir;

- **Genel itibari ile Türkiye’de kamuda sosyal inovasyon kavramı bilinmemektedir, ancak uygulamada sosyal inovasyon sayılabilecek pek çok örneğe ve politika uygulamalarına rastlamak mümkündür.** Bunlardan Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın Türkiye genelinde yürüttüğü ve gönüllülük faaliyetleri ile gönüllü olmak isteyen gençleri buluşturan Genç Gönüllüler Projesi, Orman ve Su İşleri Bakanlığı’nın çocuklara doğa ve orman sevgisini aşılama amaçlayan Sincap Çocuk Tiyatrosu ve Sincap Çocuk Dergisi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde özellikle koruyucu aile olmaya özendirme konusunda farkındalık çalışmaları yürüten Gönül Elçileri Projesi ilk defa bu tez ile sosyal inovasyon kapsamında ele alınmış ve kamuda sosyal inovasyonun var olduğunun kanıtlamıştır. Kaybolan çocuğun resminin SMS ve MMS yoluyla paylaşarak vatandaş katılımı ile kolaylaştıran ve ivedilikle bulmayı sağlayan kayıp alarmı projesi, 22,5 milyon kullanıcıya/vatandaşa toplamda 1411 e-hizmet sunan e-devlet uygulaması yine bu kapsamda ele alınan diğer örneklerdir.
- **Sosyal inovasyon kavramı olarak Türkiye’ye Avrupa Birliği süreci ile girmiştir.** Kavramın AB süreci ile Türkiye’de görünür hale gelmiş, bu konuda çeşitli programların oluşturulması ve hayata geçirilmesi ile tüm sektörlerin dikkatini yavaş yavaş çekmeye başlamıştır. Ote yandan/however, terminolojinin Türkiye’ye özgü herhangi bir tanım geliştirilmeksizin bu surecte ülkemize “transfer” edildiği ve derinlikli yorumlanmadığı mulakatlar esnasında dile getirilmiştir. Bu nedenle sosyal inovasyonun AB’nin tanımladığı şekilde Türkiye’nin ihtiyaçlarını karşılaması ve sorunlarının çözümü için uygun olup olmadığı, ülkenin ihtiyaçları ve öncelikli sorun alanlarına ilişkin kavramlaştırılması ihtiyacının da tartışılması gerektiği düşünülmektedir.
- **Türkiye’de Sosyal inovasyon çoğunlukla sosyal girişimcilik bağlamında ele alınmaktadır.** Zira çoğu inovatif sosyal girişim yani birer sosyal inovasyon sayılabilecek girişimcileri destekleyen ASHOKA, sosyal etki yaratan uygulamaların yayılmasına ve desteklenmesine önyak olmaktadır. Özellikle ÇSGB ve AB Bakanlığı ile yapılan görüşmeler sosyal inovatif faaliyetleri genel anlamda sosyal girişimcilik ile bağdaştırılarak anlaşıldığını göstermektedir. Dolayısıyla AB süreciyle oluşturulan programlar ile sosyal girişimciliğin yayılması konusunda yapılan çalışmalar sosyal inovasyon ile birlikte sosyal girişimcilik alanının yeni yeni bilinmeye başladığına işaret etmektedir.
- **Kamu politikaları bağlamında sosyal inovasyona dönük bir çerçevenin oluşturulması ihtiyacı bulunmaktadır.** Günümüzde sürdürülebilir ekonomik ve

sosyal refahı sağlamak gittikçe zorlaştığı, bu duruma sebep olarak ta küreselleşme, iklim değişikliği, finansal krizler ve ekonomik çıkmazlar, bilgi ve iletişim alanındaki ilerlemeler, küresel hadlere yaklaşıması gibi genel bazı sorunların ve dönüşümlerin önemli rol oynadıkları göze çarpmaktadır. Temel dönüştürücü bu unsurların da birçok alanda sosyal inovatif yaklaşımları gerektiren dinamikleri ortaya çıkardığı düşünölmektedir. Türkiye açısından yukarıda bahsi geçen dinamiklerin ortaya çıkardığı ihtiyaç ve gereksinimleri farklı bir düşünce sistematığı ile ele alarak yenilikçi çözümler üretme ihtiyacı bulunmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de henüz kuluçka döneminde olarak nitelendirilebilecek sosyal inovasyon faaliyetlerinin sürdürülebilir olmasında ve ülke genelinde tabana yayılmasında “sosyal inovasyon” kavramın bilinirliğinin artması gerekmektedir. Hem teoride hem de pratikte sosyal inovasyon alanına ilişkin uluslararası gelişmelerin takip edilmesi, sosyal inovasyon konseptine kurumsal olarak daha fazla önem atfedilmesi, iyi örneklerin araştırılması ve bunların gelecekteki sosyal inovatif çözümlere ilham vermesi için desteklenmesine ihtiyaç vardır. Zira doğası gereği *bottom up* oluşmaya başlayan sosyal inovasyon ekosisteminin ihtiyaçlarına destek olacak, yolunu açacak *top down* desteklere; cesitli yasal düzenlemelere ve politikalara ihtiyaç vardır.

Bu araştırma, Türkiye’de sosyal refahın sağlanmasında ve insani kalkınmada sosyal inovasyonun önemli bir rol üstlenebileceğine odaklanmaktadır. Buradaki en önemli husus, mevcut paradigmanın karmaşık problemleri çözümede eksik kaldığından hareketle, toplumsal refah ve esenliğin artırılmasında yeni bir bakış açısının ortaya konulması gerektiği, bunun da sosyal inovasyon yaklaşımı ile mümkün olduğu savıdır. Türkiye’nin de tıpkı AB ülkelerinde olduğu gibi sosyal inovasyonu ön plana çıkararak desteklemesi, böylelikle insani kalkınmayı istenilen düzeye çıkarması ve sürdürülebilirliğini sağlaması gerekmektedir. Ancak bunu yaparken (Moore, Westley, Tjornbo, & Holroyd, 2012; Westley, 2008, 2013) gibi araştırmacıların altını çizdiği rezilyans teorisi bağlamında, inovasyonun sonsuz bir döngü içerisinde sürekli yenilenen bir yaklaşım olduğu bilinmelidir. Zira rezilyans teorisi kamu sektörü politika destekleri de dahil inovasyonların gelişmesi ve başarılı olmalarına imkan verecek şartların daha iyi anlaşılmasını sağlayacak kayda değer bir bakış açısı sunmaktadır (Westley vd., 2009). Bir başka ifade ile tüm başarılı yenilikler “muazzam bir yıkıcı başlangıç” tan “yeni normal” olan olgunluk aşamasına doğru hareket etmektedirler (Manzini, 2016). Bu yaklaşım gereğince uygulamaya konulan bir yenilik belli bir zaman sonra normalleşmekte; değişen ve gelişen yapılarla birlikte bir başka yeniliğe ihtiyaç hissedilmektedir. Örneğin yüzyıllar önce kurulan ilk üniversiteler zamanının sosyal inovasyonu iken artık normal görölmekte ve mekândan zamandan bağımsız yeni öğrenme metotları geliştirilmektedir. Ezio Manzini’nin bu bakış açısı rezilyans teorisinin ve adaptif döngünün temelinde yatan sossuzluk döngüsü fikri ile birebir örtüşmekte olduğu görölmektedir. Dolayısıyla sosyal inovasyon kavramının dinamik bir kavram oluşu, bugünün yıkıcı veya artımsal inovasyonunun belli bir aşamadan sonra değişen ve gelişen yapılarla birlikte işlevselliğini yitirerek yarının yeniden düşünölmesi gereken bir olguya dönüşebileceği gözden kaçırılmamalıdır.

Kısaca bu çalışma, dünyada yaklaşık 30 yıldır üzerinde çalışılan ve tartışılan sosyal inovasyon konusuna Türkiye’de ne üniversiteler, ne de özel sektör ve kamu tarafından gereken önemin atfedilmediğini ortaya koymuştur. Ancak son zamanlarda Türkiye için yeni olan sosyal inovasyon kavramı, başta sosyal girişim ve girişimcilik alanı olmak üzere hem sivil toplumun, hem de özel sektör, akademinin ve kamunun daha fazla dikkatini çekmeye başlamıştır. Bundan sonraki süreçte de sosyal inovasyon bütün sektörlerin dâhil olacağı şekilde toplumsal sorunların çözümünde kilit rol üstleneceği sosyal değişim ve dönüşüme katkı sunacağı öngörülmektedir/düşünölmektedir.

Sınırlılıklar ve Gelecek Perspektifi

Yukarıda da ifade edildiği üzere bu çalışmada henüz emekleme aşamasında olan sosyal inovasyonun Türkiye’deki durumu ve bilinirliği genel olarak tartışılmış, kamudaki yönetim kademesinde çalışan kişilerle görüşölerek bazı sonuçlar ortaya konulmuştur. Ancak sosyal

inovasyon kavramının daha spesifik politika alanları veya kamu kurumları bağlamında tartışma olanağı sağlanamamıştır.

Sosyal inovasyonun gelişmesinde ve yayılmasında tüm sektörler tarafından üzerinde daha fazla düşünülmesi hususunda neler yapılacağı daha spesifik alan ve konular üzerinden tartışılmalıdır. Ayrıca sosyal inovasyon örneklerinin arttırılarak ülkelerin kendilerine uygun yol ve yöntemlerle hangi inovatif uygulamaları üretip uygulama alanına taşıyacakları önem taşımaktadır. Özellikle kamunun sosyal inovasyonu destekleyecek hangi mekanizmaları oluşturması gerektiği ve bu alanda ne tür adımların atılabileceği sorularına cevap aranması sosyal inovasyon ekosisteminin oluşturulmasının ve inovatif uygulamaların artmasının önündeki engellerin aşılması bakımından gereklidir.

KAYNAKÇA

- Aşçı, Z. V. K. D., & Demiryürek, K. (2008). Kırsal yoksullukla mücadelede yeni adım: Mikro kredi. *Hr. Ü. ZF Dergisi*, 12(4), 73–79.
- Ateş, S. A., Ateş, M., & Yülek, M. (2015). Going Beyond GDP: The role of social innovation in building a new welfare state.
- Atsan, N., & Erdoğan, E. O. (2015). Girişimciler için alternatif bir finansman yöntemi: Kitlese fonlama (Crowdfunding).
- Baltacı, N. (2011). Kadınları güçlendirme mekanizması olarak mikro kredi. *Ankara: TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü*.
- Bartelemus, P. (2014). What's beyond GDP? *Dimensions*, 8–13.
- Besler, S. (2010). Sosyal girişimcilik. *İçinde S. Besler (Der.) Sosyal girişimcilik*, 3–28.
- Boelman, V., Kwan, A., Lauritzen, J. R., Millard, J., & Schon, R. (2015). *Growing social innovation, A guide for policy makers* (FP7-project No. TEPSIE (290771)). Brussels. Erişim Tarihi: 10.06.2016 http://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2015/04/YOFJ2786_Growing_Social_Innovation_16.01.15_WEB.pdf
- Borzaga, C., & Bodini, R. (2012). What to make of social innovation? Towards a framework for policy development. *Unpublished working paper. European Research Institute on Cooperative and Social Enterprises*. Tarihinde adresinden erişildi http://euricse.eu/sites/euricse.eu/files/db_uploads/documents/1338304696_n2082.pdf
- Brandenburg, M. (2010). Making the case for social metrics and impact investing. *Community Development Investment Review*, 6(1), 47–49.
- Brown, T., & Wyatt, J. (2010). Design thinking for social innovation. *Stanford Social Innovation Review*, 8(1), 30–35.
- Christensen, C. M., Baumann, H., Ruggles, R., & Sadtler, T. M. (2006). Disruptive innovation for social change. *Harvard business review*, 84(12), 94.
- Cobb, C., Halstead, T., & Rowe, J. (1995). If the GDP is up, why is America down? *ATLANTIC-BOSTON-*, 276, 59–79.
- Conger, S. (2002). Social inventions. *The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal*, Volume 14(2). 09 Nisan 2015 tarihinde erişilmiştir. http://www.innovation.cc/books/conger_social_inventions1_09232009min.pdf
- Dasgupta, P. (2014). Measuring the wealth of nations. *Annu. Rev. Resour. Econ.*, 6(1), 17–31.
- Demir, G. (2000). *Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve Ahilik*. Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı Yayınları.
- Drucker, P. F. (2002). The discipline of innovation. 1985. *Harvard business review*, 80(8), 95–100, 102, 148.
- European Commission, Enterprise and Industry Directorate-General, Social Innovation eXchange (SIX), & Euclid Network. (2010). *This is European social innovation*. Luxembourg: EUR-OP.
- Franz, H.-W., Hochgerner, J., & Howaldt, J. (2012). Challenge social innovation: An introduction. İçinde H.-W. Franz, J. Hochgerner, & J. Howaldt (Ed.), *Challenge Social Innovation* (ss. 1–16). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.

- Fullerton, J. (2015). Regenerative capitalism - how universal principles and patterns will shape our new economy. *Greenwich: Capital Insitute*. 01 Ocak 2016 tarihinde erişilmiştir. <http://capitalinstitute.org/wp-content/uploads/2015/04/2015-Regenerative-Capitalism-4-20-15-final.pdf>
- Gillwald, K. (2000). *Konzepte sozialer Innovation*. WZB Discussion Paper.
- Goldenberg, M. (2004). Social innovation in Canada. *How the non-profit sector serves Canadians... and how it can serve them better*. 02 Ocak 2016 tarihinde erişilmiştir. <http://envision.ca/pdf/SocialEconomy/SocialInnovation.pdf>
- Güler, B. K. (2010). *Sosyal girişimcilik*. Efil Yayınevi.
- Güneş, S., & Seven, H. (2009). *Yoksullukla mücadelede mikro kredi uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü proje destekleri*. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Heiskala, R. (2007). Social innovations: structural and power perspectives. *Social innovations, institutional change and economic performance. Making sense of structural adjustment processes in industrial sectors, regions and societies*, 52–79.
- Hochgerner, J. (2011). The analysis of social innovations as social practice. *Bridges*, 30. 11 Mayıs 2015 tarihinde erişilmiştir. <http://www.socialinnovation2011.eu/wp-content/uploads/2011/04/The-Analysis-of-Social-Innovations-as-Social-Practice.pdf>
- Howaldt, J., & Schwarz, M. (2010). Social innovation: Concepts. *Research Fields and International Trends, Sozialforschungsstelle, Dortmund: Sozialforschungsstelle Dortmund*. 20 Mart 2016 tarihinde erişilmiştir.
- Hubert, A. (2010). Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union. *Bureau of European Policy Advisors (BEPA)*. Available online: http://ec.europa.eu/bepa/pdf/publications_pdf/social_innovation.pdf.
- Jacobs, J. (1961). *The death and life of great American cities*. Vintage.
- Kesselring, A., & Leitner, M. (2008). Soziale innovationen in Unternehmen. *Study, compiled by order of the Unruhe Stiftung. Vienna. Download from: ZSI (http://www.zsi.at/attach/Soziale_Innovation_in_Unterne_hmen_ENDBERICHT.pdf, 27/01/2010)*.
- Latouche, S. (2007). De-growth: an electoral stake? *The international journal of inclusive democracy*, 3(1), 14–18.
- Manzini, E. (2016). The sharing movement in its maturity – towards a ‘disruptive normality’. [Web log comment]. 15 Ekim 2016 tarihinde erişilmiştir. <http://magazine.ouishare.net/2016/06/the-sharing-movement-in-its-maturity-towards-a-disruptive-normality>
- McCraw, T. K. (2009). *Prophet of innovation*. Harvard university press.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., & Behrens, W. W. (1972). *The limits to growth*. New York, 102.
- Moore, M.-L., Westley, F. R., Tjornbo, O., & Holroyd, C. (2012). The loop, the lens, and the lesson: using resilience theory to examine public policy and social innovation. *Çinde Social innovation* (ss. 89–113). Springer.
- Moulaert, F. (2013). *The international handbook on social innovation: collective action, social learning and transdisciplinary research*. Edward Elgar Publishing.
- Moulaert, F., MacCallum, D., & Hillier, J. (2013). Social innovation: intuition, precept, concept. *The International Handbook on Social Innovation: collective action, social learning and transdisciplinary research*, 13.
- Moulaert, F., & Nussbaumer, J. (2005). The social region beyond the territorial dynamics of the learning economy. *European urban and regional studies*, 12(1), 45–64.
- Mumford, M. D. (2002). Social innovation: ten cases from Benjamin Franklin. *Creativity research journal*, 14(2), 253–266.
- Murray, R., Mulgan, G., & Caulier-Grice, J. (2008). How to innovate: The tools for social innovation. Work in progress–circulated for comment. 3 Mart 2015 tarihinde erişilmiştir. http://www.youngfoundation.org/files/images/publications/Generating_Social_Innovation_o.pdf
- OECD, 2016. Income inequality update. Retrieved from <http://www.oecd.org/social/OECD2016-Income-Inequality-Update.pdf>, 10.01.2016.

- Öz, C. S., & Çolakoğlu, C. (2014). Türkiye’de mikro kredi uygulamasının Sakarya ili özelinde incelenmesi. *Çalışma ve Toplum*, (4).
- Özdemir, F., & Ar, İ. M. (2015). Sosyal Yenilik üzerine bir alan araştırması. *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Dergisi*, 4(1), 17–43.
- Özdevecioğlu, M., & Cingöz, A. (2009). Sosyal girişimcilik ve sosyal girişimciler: Teorik çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32(82), 81–95.
- Parlakkaya, R., & Çürük, S. A. (2016). Bir yoksullukla mücadele aracı olarak islami mikrofinans ve Türkiye’de uygulanabilirliği. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 1(2).
- Phills, J. A., Deiglmeier, K., & Miller, D. T. (2008). Rediscovering social innovation. *Stanford Social Innovation Review*, 6(4), 34–43.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the 21st Century*. Cambridge: Harvard Uni.
- Pol, E., & Ville, S. (2009). Social innovation: Buzz word or enduring term? *The Journal of Socio-Economics*, 38(6), 878–885.
- Schumacher, E. F. (1985). *Small is beautiful*. Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- Westley, F. (2008). The social innovation dynamic. *Frances Westley, SiG@ Waterloo*. Tarihinde adresinden erişildi
<http://www.sosyalinovasyonmerkezi.com.tr/yayin/1020080009.pdf>
- Westley, F. (2013). *Social innovation and resilience: How one enhances the other*. Stanford Social Innovation Review.
- Zapf, W. (1989). Über soziale innovationen. *Soziale Welt*, 170–183.